

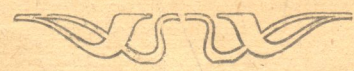
ხიველოს
ნ. ნ. ნიქოლაძე
1918 წ. გ.
ს. ი. 284.

Н. А. НИКОЛАДЗЕ

საქართველოს

ეკონომისტი

ორკვირეული ყურნალი

ЭКОНОМИСТЪ ГРУЗИИ

ДВУХНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛЪ

რედაქტორი დ. თოფურაძე.

Редакторъ Д. Топуридзе.

ს ა ვ ა ჭ რ ო ს ა ხ ლ ი

ს ა ვ ა ჭ რ ო ს ა ხ ლ ი

„კ ო მ ე რ ს ა ნ ტ ი“

კერძო პირთ, საზოგადოებებს, კოოპერატივებს, სხვა და სხვა სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებებს, ქალაქისა და სოფლის ხალხს შეუძლია ამ სავაჭრო სახლის შემწეობით შეიძინოს ყოველგვარ ნაწარმოები, რაკ კი მოიპოვება შინაურ და უცხოეთის ბაზარზე.

ყველას, ვისაც რაიმე ნაწარმოები აქვს, შეუძლია გაასაღოს სავაჭრო სახლი „კომერსანტი“-ს შემწეობით.

„კომერსანტს“ ჰყავს აგენტები როგორც კავკასიის ყველა დაბა ქალაქებში და სოფლებში, ისე რუსეთის და უცხოეთის დიდ ქალაქებში.

„კომერსანტი“ თვალყურს ადევნებს შინაურ და უცხოეთის ბაზარს, იცის რა ნაწარმოებია იქ გამოტანილი და რა დღეებში შეიძლება მისი შეძენა.

„კომერსანტს“ აქვს რუსეთის და უცხოეთის დიდი ფაფრიკა ქარხნების წარმომადგენლობა და მხოლოდ მისი შემწეობით შეუძლიათ მსურველთ ამ ფაბრიკა-ქარხნებიდან სხვა და სხვა მანქანების და ნაწარმოების შეძენა.

„კომერსანტი“-ს კანტორა მოთავსებულია გოლოვინის პროსპექტზე ქალაქის სახლში № 10 და ღიაა დილის 8 საათიდან ნაშუადღევს 2 საათამდე და საღამოს 5—7 საათამდე.

დებეშით მისამართი ტფილისი „ბორჯომი“.

„კ ო მ ე რ ს ა ნ ტ ი“

საქართველოს ეკონომისტი

ორკვირული ჟურნალი

ЭКОНОМИСТЪ ГРУЗИИ

ДВУХНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ

რედაქციის მისამართი:

ვერის დაღმართი სახლი № 5, ბინა № 5. რედაქტორი დ. თოფურია.

Адресь редакции:

Верійскій спускъ д. № 5, кв. № 5. Редакторъ Д. А.

რედაქცია
დასასრულებს

1918
1956

საქართველოს რესპუბლიკის ფინანსები.

დღევანდელ ხანაში, როდესაც კაპიტალისტური წარმოების განვითარებამ უმაღლეს წერტილს მიაღწია, რითაც ფულის ტრიალის ფორმები უაღრესათ განვითარდა და გართულდა, სახელმწიფოს ფინანსიურ მხარეს უდიდესი მნიშვნელობა მიეცა. რამდენათაც უფრო მოწესრიგებულია და სათანადო პირობებში იმყოფება სახელმწიფოს ფინანსები, იმდენათ უფრო ნორმალურ კალაპოტშია ჩაყენებული ფულის ტრიალი, იმდენათ უფრო სისწორით ასრულებენ თავიანთ ფუნქციებს საკრედიტო დაწესებულებანი და, მაშასადამე, იმდენათ უფრო სასურველ პირობებში იმყოფება საწარმოვო ძალთა და მრეწველობის განვითარება. ამასთანავე, რამდენათაც უფრო ვითარდება სახელმწიფოში საწარმოვო ძალები, იმდენათ უფრო მტკიცდება მისი ფინანსიური მდგომარეობა, იმდენათ უფრო პროგრესიული ხდება მთელი ჩვენი ეკონომიური და კულტურული ცხოვრება.

მებრძოლ სახელმწიფოებთან ერთათ, ჩვენი ნორჩი რესპუბლიკაც ფინანსიურ კრახს განიცდის, რასაც უფსკრულისაკენ მივყავართ. ჯერ-ჯერობით ამ უნუგეშო ფინანსიური მდგომარეობის გამოკეთების ნასახიკ კი არსაიდან მოსჩანს, ჩვენ ვერ

ვხედავთ, რომ მთავრობა ამ მხრით რაიმე ზომებს ხმარობდეს.

ხოლო დიდათ საჭიროა და პირდაპირ აუცილებელიცაა, რომ ამ კრიზისის შემსუბუქებას ახლავე მივყოთ ხელი, თორემ როდესაც მდგომარეობა ძალზე გართულდება და გამწვავდება, მაშინ საქმის უმტკივნეულოთ გამოსწორება შეუძლებელი იქნება.

ამიერ-კავკასიაში ისეც უზღვავეი ფული ჩამოიყარა, ამის მიზეზი კი ის საერთო გარემოება იყო, რომ ომიანობის ხანაში სახელმწიფოს სამხედრო ხარჯების დიდი ნაწილი ფრონტზე და მის ახლო-მახლო იხარჯება. ამან კი ერთგვარი არეულარევა შეიტანა ფულის ტრიალში, რამაც ვაცილებით უფრო გააძვირა ცხოვრება ჩვენში, ვიდრე შიდა რუსეთის გუბერნიებში ან ციმბირში. აქედან ცხადია, რომ რუსეთის სახელმწიფოს უნუგეშო მდგომარეობის სიდუხჭირეს ყველაზე უფრო განიცდიდენ ბრძოლის ველის ახლო მდებარე ადგილები და მათ რიცხვში ჩვენი მხარეც.

ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, მთავრობამ მიჰყო ხელი ბონების გამოშვებას, რაც დღემდე კრძელდება და რის დასასრულსაც

სახლვარი არ უჩანს. მე, რასაკვირველია, ამით იმის თქმა არ მინდა, რომ მმართველი წრეები ასე არ უნდა მოქცეულიყვნენ. პირიქით, პირველ ხანებში ბონების გამოცემა აუცილებელი იყო, რათა სახელმწიფოს მაჯის ცემა არ შეჩერებულაყო. მაგრამ მთავრობა, შემდეგში, მთელი თავისი ენერჯით უნდა ცდილიყო, რომ სახელმწიფოს ბიუჯეტის შესავსებათ რაც შეიძლება მცირე მასშტაბით მიემართა ხოლმე ბონებისათვის.

ცხადია, რაც მეტი გამოდის ბონები, მით უფრო ეცემა მათი კურსი, მაშასადამე მით უფრო ძვირდება ცხოვრება, რასაც ხელს უწყობს და კიდევ უფრო ამწვავებს საქონლის სრული ნაკლებობა. ეს გარემოება თავის მხრით იძულებულ ხდის მთავრობას ყველა დარგის მოსამსახურეებს ჯამაგირი გაუდიდოს, სამხედრო უწყების განკარგულებაში მეტი თანხა გადადოს და სხვა. და როდესაც ასე საგრძნობლათ იმატებს სახელმწიფოს ხარჯები, ის კვლავ იძულებული ხდება ქალაქის ფულის გამოშვება გაახშიროს, ვინაიდან სხვა დარგი შემოსავლისა მას არ მოეპოვება, რაც თავის მხრით იწვევს ცხოვრების კიდევ უფრო გაძვირებას და ასე დაუსრულებლათ.

ასეთი ფინანსიური პოლიტიკის წარმოებით საქმის გამოსწორება პირდაპირ შეუძლებელია, გამოშვებული ფულები რომ წარმოების სხვა და სხვა დარგში იბანდებოდეს, რაც საწარმოვო ძალთა განვითარებას ხელს შეუწყობდა, მაშინ

ასეთი პოლიტიკა იმდენათს იქნებოდა. მაგრამ თამაშათ შეიძლება ითქვას, რომ დღეს გამოშვებული ბონება თითქმის სავსებით გაუბიან წარმოებას და გლეხების ან წვრილი ჩარჩების ზანდუკებში იყრიან თავს.

ასე გაშინჯეთ, მსხვილი ვაჭრების და კაპიტალისტების ხელშიაც არ ხმარდება ჩვენი ბონები წარმოებას, რასაკვირველია არსებულ პირობების გამო. ეს გარემოება კი ქალაქის ფულის გამოშვებას კიდევ უფრო სასტიკ და დამღუპველ ხასიათს აძლევს.

იბადება კითხვა: მაშ რა გზას უნდა დაადგეს ჩვენი მთავრობა? რაშია გამოსავალი? ჩვენ სახელმწიფოს სრულებით არ მოეპოვება დღეს ოქროს ფონდი, რაც ქალაქის ფულის ფასის რეგულიატორათ ითვლება. მაგრამ ჩვენ მთავრობას არ უხდება გარეშე თუ შინაურ სესხების გასტუმრება და მათი პროცენტების გადახდა, რაც პირველი ფინანსიური ფაქტორის (ოქროს ფონდის) ნაკლებობას ფარავს. დღეს ჩვენ რესპუბლიკაში მრავალი ნიკოლოზის თუ კერენსკის ფული მოიპოვება. ამ „ძველ“ ფულს, როგორც სოფლათ უწოდებენ, ფართო მასსა დიდ უპირატესობას აძლევს არსებულ ბონებზე, ამისათვის ის გლეხს თუ ვაჭარს ზანდუკებში აქვს დამალული და ბაზარზე კი ბონებით გამოდის. ეს სხვაფრივაც უტანს ჩვენ რესპუბლიკას ზარალს: გლეხობა და ვაჭრები ფულს აღარ

საქართველოს
ეკონომისტთა
კავშირები

შავებენ, ის მათ „შეკვდარ კაპიტალათ“ გადუქცევიათ: საკრედიტო დაწესებულებებში სასარგებლოთ იმდენი ფული აღარ შეაქვს, რამდენიც შეუძლიათ, რაც საკრედიტო ოპერაციების წესიერ წარმოებას ხელს უშლის.

ქვეყანა ფულით აივსა, ბანკები და კასები კი უფულობით თითქმის კრიზისს განიცდიან. გლახს რომ ფული მოთხოვით სასესხებლათ, მან შეიძლება უარით გაგისტუმროს, მაგრამ თუ კარგი მეგობარი ხარო მისი, თან გეტყვის: „რა ვქნა, მეზობელო, ახალი ფული არა მაქვს და ძველს კი ვერ შევეღვევია“. გლახისაგან თუ რაიმე „სუმიანი“ საქონელი იყიდეთ, ან ხარი, ან სახლი და სხვა, ის, უქველათ, სულ თუ არა, რამოდენიმეს მაინც ძველ ფულს მოგთხოვთ, და ამ მოთხოვნას ულტიმატუმის ხასიათსაც კი მისცემს. ამასთანავე ძველი ფულებით რომ სპეკულიაციას ეწევიან, ეს დღეს მგონი ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს.

რომ ბონების პრესტიჟი აიწიოს, მთავრობამ დაუყოვნებლივ უნდა გააუქმოს საქართველოს რესპუბლიკის ფარგლებში რუსის ფული. მაგრამ აქ უნდა ისარგებლოს მან შემთხვევით, რომ იძულებითი სესხის რეალიზაცია მოახდინოს. ამ მიზნით, რუსის ფულის გადახურდავების დროს, მთავრობა უნდა აძლევდეს მას ე აღნიშნულ ღირებულების ნახევარს, და ამგორე ნახევარი კი სესხის სახით უნდა დასაკრძლავდეს სახელმწიფოს. ერთი სიტყვით

ამ ფორმით იქნება თუ იმ ფორმით იქნება აუცილებლათ მიგვაჩნია იძულებითი სესხის გატარება, რაც ჩვენი სახელმწიფოს ფინანსების მოგვარების უმთავრესი აქტი იქნება.

მეორე საშუალება სახელმწიფოს შემოსავლის წყაროს გადიდებისა იქნება მონოპოლიური საგნების და წარმოებათა გამრავლება.

მაგრამ ვინაიდან ეს მოითხოვს მტკიცე მთავრობას და ძლიერ სახელმწიფო აპარატს, ამისათვის მონოპოლიის სფეროს გაფართოება დღევანდელ პირობებში შეუძლებელია და ამიტომაც აქ ამაზე არაფერს ვიტყვით ამახთანავე მთავრობამ, რასაკვირველია, უნდა მოაწესრიგოს სხვა და სხვა გადასახადების მოკრფვის საქმე, ვინაიდან ამას თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსებაში.

ამას გარდა, ჩვენ უნდა შევეუდგეთ ოქროს ფონდის შექმნას. ამ მიზნის განსახორციელებლათ მთავრობას შეუძლია ეკლესია-მონასტრების ოქროულებას და ვერცხლეულებას კონფისკაცია უქნას და სახელმწიფოს საკეთილდღეოთ გამოიყენოს, რაც ფინანსების მოგვარებაში თვალსაჩინო როლს ითავაშებს.

აქედან ცხადია, რომ იძულებითი სესხის შემოღება და ოქროს ფონდის შექმნა მორიგ კითხვებათ უნდა იქნეს დასპული ჩვენ საფინანსო უწყებაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ახლო მომავალში, შეიძლება ჩვენი ფინანსების სრული დეფალა-

ცია მოხდეს, რაც სასიკვდილო განაჩენს გამოუტანს ჩვენ ნორჩ რესპუბლიკას.

საქმის მდგომარეობა დაყოვნებას ვერ იტანს; საჭიროა სასწრაფო ზომების მი-

ღება და იმედია ჩვენი მთავრობის მხრით გაბედულ ნაბიჯებს გადადგამს.

ალე წეველი.

სოფლის ეკონომიური მიმოხილვა.

ჩვენი სოფელი იმ თავითვე დიდი გაჭირვების ამტანი და ბევრის მომომენი ყოფილა; მას ბევრი ჭირი უნახავს, ბევრი რამ გადუტანია და ყველა ამას მისთვის მოთმინება უსწავლებია.

ამიტომაც არის, რომ ჩვენი სოფელი ამ ჟამათაც ითმენს, სიწყნარეს იცავს და ყოველ-დღიურ საჭირ-ბოროტო საქმიანობას ჩვეულებრივად ეწევა. სოფლებიდან ჩამოსულები ერთ ხმევ მოწმობენ, რომ სოფელი დაწყნარდა, თავის კალაპოტში ჩადგა და ჩვეულებრივი ცხოვრების ფერხულში ჩაება.

სოფელს ერთ-გვარი გულ-გრილობა და უიმედობაც კი ემჩნევა; ზერელე მეთვალყურეს ეჩვენება, რომ სოფლათ რევოლიუციონური ცეცხლი განელდა და მის ნაცვლათ ინდიფერენტიზმი გაბატონდა.

ნამდვილათ კი ყურ-მახვილი და მგრძნობიარე სოფელი მხოლოდ ითმენს და იცდის გარინდულ-გატვრენილი; ის წყნარათ იცდის და ითმენს იმითმ რომ მას იმედი აქვს იმის მიღებისა, რასაც მთელი თავისი არსებით კვლავ მოელის.

სოფელი ელის მიწის ახალი კანონის

გამოცემას და ამის მიხედვით მიწის კანონიერ დასაკუთრებას; სოფელმა კარგათ იცის, რომ ჩამორთმეული მიწები მას გადაეცემა იურიდიულათ, კანონიერათ, „კუპჩით“ და ამიტომაც ის იცავს მშვიდობიანობას; სოფელი ამით შეძლებას აღლევს მისი ნდობით აღჭურვილ მთავრობას, რომ მან შესაფერი კანონი გამოამუშაოს.

სოფელს არც გაუცრუვდა იმედი; მიწის ახალი კანონ-პროექტი, რომელმაც უნდა განახორციელოს ჩამორთმეული მიწების სოფლის მუშებზე გადაცემა, უკვე მზათ არის და ახლო მომავალში საქართველოს პარლამენტში იქნება განხილული.

კანონ-პროექტში საყურადღებოა უმთავრესათ სამი მომენტი, სამი მთავარი მუხლი:

1. ჩამორთმეული მიწები კერძო საკუთრებათ უნდა მიესუიდაოს სოფლის მუშებს შუღავაჲთან ფასებში; მიწების მუნიციპალიზაცია გატარდეს იქ, სადაც ეს შესაძლებელი და მოსახერხებელია.

2. პირველ ყოვლისა მიწების შესყიდ-

ვა შედგათიან პირობებში მთავრობამ უმიწა-წყლავებს და მცირე მიწის ჰაბიტატებს უნდა შეაძლებინოს.

3. დაწესდეს მხოლოდ მაქსიმუმი გადასაცემი მიწისა, სახელდობრ შვიდი დესეტინა.

ასეთია სამი მთავარი პრინციპი, რომელზედაც აგებულია აღნიშნული კანონ-პროექტი.

ჩვენ აქ არ შევუდგებით კანონ-პროექტის დაფასებას, მის დაწვრილებით განხილვას. ჩვენი მიზანია ვავარკვიოთ რამდენათ შეეგუება ის ჩვენი სოფლის სინამდვილეს და რამდენათ მოსახერხებელი და შესაძლებელია მისი განხორციელება.

ჩვენს ერთ-ერთ მიმოხილვაში აღვნიშნეთ, ასე ვთქვათ, სოფლის მესაკუთრული სულის-კვეთება; სოფელს უნდა მიწა კერძო საკუთრებათ; ის ამას არ ფარავს და ხმა-მაღლა მოითხოვს დაჟინებით.

კანონ-პროექტის პირველი მთავარი მუხლი სრულიად აკმაყოფილებს სოფლის ამ უმთავრეს მოთხოვნილებას. მართალია, კანონ-პროექტი მუნიციპალიზაციასაც იცავს, სადაც კი შესაძლებელია მის განხორციელებას მოითხოვს, მაგრამ ჩვენის აზრით ის ბევრგან ვერ გატარდება ცხოვრებაში; ამისი მთავარი მიზეზია ერთი მხრით საერთო მიწის სიფიწროვე და სიმცირე, მეორე მხრით, მიწების ფაქტიური დანაწილება და მისი დაპატრონება, რაც ბევრგან შეუძლებლათ გახდის მუნიციპალიზაციის განხორციელებას.

მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ ჩვენს მიზანს იმავე დროს ყველა მიწების ყველგან კერძო საკუთრებათ გადაცემა სახიფათო და შეუძლებელიც არის.

ამ მხრივ საქმეს ჩვენს ქვეყანაში აძნელებს და ართულებს მრავალ-ფეროვანობა მიწის მფლობელობისა მისი რაოდენობისა და ღირსების მხრივ. დიდი ხნით განმტკიცებული წესების დარღვევას და დამყარებული ურთიერთობათა გადატეხვას შეუძლია არა-სასურველი ტკივილები და ექსცესები გამოიწვიოს.

ამიტომაც ადგილობრივ პირობებს და უმთავრესათ სოფლის მუშათა სულის-კვეთებას და მოთხოვნილებებს უნდა გაეწიოს ანგარიში.

ადგილობრივი პირობები და ამის მიხედვით სოფლის მუშათა მოთხოვნილებები კი სხვა და სხვა ალაგას სხვა და სხვა გვარია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მხრივ ჩვენი სოფელი საზოგადოთ ისეთ რთულ და მრავალ-ფეროვან ეკონომიურ კალენდრს წარმოადგენს, სადაც ყოველგვარ მიწათ-მფლობელობას, ათასგვარ ნიადაგს, სხვა და სხვა რაოდენობას და ღირსება - ნაკლულევენებას დაინახავთ; არამც თუ მთელი საქართველო, ამ მხრივ თვითოეული კუთხე ჩვენი ქვეყნისა მეტათ ქრელი და მრავალ-ფეროვანია.

იმ დროს, როდესაც ერთგან მიწათ-მფლობელობა კაპიტალისტურ წარმოებას სავსებით დაუმორჩილებია და ამის მიხედ-

ვით იქ კერძო საკუთრების პრინციპი განმტკიცებულა, მაგალითათ, გურიაში, ქიზიყში ზოგან. თემური მიწათ-მფლობელობა ჯერაც არ დარღვეულა; ამის მიხედვით მათი მოთხოვნილება და სულისკვეთებაც სხვა და სხვა გვარია.

თვალ-საჩინო განსხვავება არსებობს საზოგადოთ მიწის-მფლობელობისა, მისი რაოდენობის და ღირსების მიხედვით, დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოს შორისაც. სხვა და სხვა პირობები ჰქმნიან სხვა და სხვაგვარ სულის-კვეთება-მოთხოვნილებასაც, რასაც სიფრთხილით ანგარიში უნდა გაეწიოს.

დასავლეთ საქართველოში ეკონომიური ცხოვრების განვითარებამ ადრევე მოსპო ფეოდალური ურთი-ერთობა; იქ ბუნებრივი, უჩინარი და თანდათან პროცესით მიწა შეუმჩნევლათ ფასით ჩამოერთვა მეჩაპულეებს და კერძო საკუთრებათ გადავიდა სოფლის ხელში.

იქ ადრევე დანაწილდა და დაქუცმაცდა მიწა, რამაც ხელი შეუწყო წვრილი და საშუალო მეურნეობის დამყარებას, მოქალაქობრივი ცხოვრების განვითარებას, მიწის სივიწროვის გამო ზედმეტი მცხოვრებლების სოფელ გარეთ გასვლა-გამოსვლას, ვაჭრობა - მრეწველობის აღორძინებას, განათლების გავრცელებას, ინტელიგენციის გამრავლებას, საზოგადოთ, კულტურულ წინსვლას.

სულ სხვა სურათს ვხედავთ აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც ბატონ-ყმუ-

რი ნაშთები დიდ რევოლიუციურ-სოციალურ-უხლებლათ იყვენ დარჩენილნი და მხოლოთ რევოლიუციამ ძირ-ფესვიანათაშმაგდო ისინი. ამიტომაც იყო, რომ 1905 წ. და მიპდინარე რევოლიუციის დროს განსაკუთრებით აღმოსავლეთ საქართველოში, კერძოთ ქართლში, იყო გაშფავებული მეჩაპულეთა და სოფლის მუშათა შორის ურთი-ერთობა.

გავისენათ 1905 წ. წითელი და შავი რაზმები ქართლში და ის შემაძრწუნებელი ექსცესები, რომლებსაც მიმდინარე რევოლიუციის ხანაში ადგილი ჰქონდა იმავე ქართლში.

ბატონ-ყმობა მხოლოთ ახლა გადავარდა აღმოსავლეთ საქართველოში, მხოლოთ ახლა აეხსნა ქართლ-კახეთს მონობის უღელი; მხოლოთ ახლა გამოდის ის კაპიტალისტური ცხოვრების ასპარეზზე, ახლა ელის ის კანონიერათ მიწის დასაკუთრებას.

ამის მიხედვით ახლა იწყება აღმოსავლეთ საქართველოში მოქალაქობრივი ცხოვრება, თავისუფალი ეკონომიური განვითარება; ახლა იდგამს ფეხს იქ სახალხო სწავლა-განათლება. ეკონომიური დაქვეითების გამო აღმოსავლეთი საქართველო ყოველ-მხრივ ჩამორჩენილია დასავლეთ საქართველოზე.

ასეთი განსხვავება წარმოშობა სხვა და სხვა ფსიხოლოგიურ განცდას სხვა და სხვა ეკონომიური პირობების მიხედვით, რაც სახეში უნდა იქმნას მიღებული მიწის ახალი კანონის განხორციელების დროს.

ქართული
ეკონომისტი

დიდი განსხვავება არსებობს ამ მხრივ თვით დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოს შემადგენელ კუთხეთა შორისაც; გურია და სვანეთი, ქართლი და ქიზიყი და სხვ. ბევრათ განირჩევიან ერთიმეორესაგან.

ამიტომაც ერთი და იმავე საზომით, ერთი და იმავე მოთხოვნილებით, ერთი და იმავე მოუხრელი კანონით და შაბლონური წესით მიწის საკითხის ერთ დროული გადაჭრა ყოველათ შეუძლებელია.

ამისათვის კანონ-პროექტის პირველი მუხლი, მიუხედავად მისი ცხოველმყოფელობისა და სოფლის მთავარი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისა, მეტი სიფრთხილით, თანდათანობით და ადგილობრივ პირობებთან შეთანხმებით უნდა იქმნას განხორციელებული.

მეორე მთავარი მუხლი კანონ-პროექტისა მოითხოვს, რომ მიწები გადაეცეს შეღავათიან ფასებში უმაჯორესათ უმიწაწყლო სოფლის მუშებს და მცირე მიწების პატრონებს.

ეს მუხლიც სრულიად აკმაყოფილებს სოფლის მოთხოვნილებას.

სოფლის მუშათა დიდი ნაწილი მოკლებული იყო და არის ჯერ-ჯერობით საკუთარ მიწას; მათ ხარ-კამეჩიც ჰყავდათ, ფულიც ჰქონდათ, მაგრამ საკუთარი მიწა არ გააჩნდათ და ამისათვის იძულებულნი იყვნენ ქუდ-მოხდილნი ბატონის კარზე მდგარიყვენ მიწის საღალღოთ ასაღებათ.

უმიწა-წყლო სოფლის მუშათა უმეტესობა მცირე მიწების პატრონ სოფლის მეურნეთათვის მიწების გადაცემას უაღრესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს.

ამით პირველ ყოვლისა მრავლდებიან წვრილი და საშუალო სოფლის მეურნენი, რაც თავის მხრივ შესამჩნევათ ზრდის სახალხო მეურნეობას და ქვეყნის სიმდიდრეს; ხოლო სახალხო მეურნეობის ზრდა და სიმდიდრის წარმატება ძალიან შეუწყობს ხელს საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ კეთილდღეობას. რაც მეტი რიცხვი იქნება სოფლის სამეურნეო ერთეულებისა, მით უფრო მეტი მიწები იქნება დამუშავებული; ხოლო რაც უფრო მეტი მიწები დამუშავდება, მით უფრო იმატებს სოფლის მეურნეობის შემოსავალი და გაიზრდება სახალხო სიმდიდრე, რაც თავის მხრივ, მტკიცე საფუძველს წარმოადგენს სახელმწიფოებრივი სიმტკიცისას.

შესყიდვის პირობების შეღავათიანობა უნდა გამოიხატებოდეს მიწების სიიაფეში და საფასურის ნაწილობრივ გადახდაში. კანონ-პროექტის მიერ აღნიშნული 500—600 მან. დესეტინაზე თანამედროვე ფასების მიხედვით მართლაც ძალიან იაფია.

ხოლო ამის გამო უნდა აღინიშნოს, რომ ღირსების და ნიადაგის მხრივაც ჩვენი ქვეყანა მეტათ აკრელებული და მრავალ-ფეროვანია; იმ დროს, როდესაც ზემო ქართლი, მაგ. გომის რაიონი, ჰურის

მდიდარ ბელელს წარმოადგენს თავისი ღონიერი და ნოყიერი ნიადაგით, მის ახლოს, გვერდით, ზემო-იმერეთი გაცილებით უფრო მწირი და უღონოა; რაოდენობის მარეცხვაც ზემო-ქართლი ბევრათ სჭარბობს ზემო-იმერეთს, სადაც მიწის სიმცირე და ნაკლებულება სულს უხუთავს მცხოვრებლებს.

არამც თუ ჩვენი ქვეყნის სხვა და სხვა კუთხე განსხვავდება ნიადაგით ერთი მეორისაგან, თვით ერთსა და იმავე კუთხეში, მაგალითათ ქართლში, ათას-გვარი ღირსების ნიადაგია; მიწის რაოდენობაც მცხოვრებლების რიხედვით სხვა და სხვა გვარია, როგორც საქართველოს შემადგენელ კუთხეთა შორის, ისე თვით ყოველ ამ კუთხის ფარგლებში.

ამის გამო მიწის ფასიც სხვა და სხვა ადგილას სხვა და სხვა ნაირია; მიწის ფასებს შორის დიდი განსხვავება არსებობს; ერთგან რომ დესეტინა მაგალითათ 200 მან. ღირს, მის გვერდით იგივე დესეტინა ერთი ორათ და სამათ ფასობს, რადგანაც იქ საუცხოვო ნიადაგია.

ამიტომაც მიწების მისყიდვის დროს სახეში უნდა იქმნას მიღებული ზემო აღნიშნული გარემოებაც და ნიადაგის ღირსებისა და მისი სიახლოვე-სიშორის მხრივ უნდა იქმნას ფასები დაწესებული.

წინააღმდეგ შემთხვევაში, ესე იგი თუ სხვა და სხვა ნიადაგის დ ღირსების მიწებს ერთი და იგივე ფასი დაედო, მოსალოდნელია ანარქია და ექსცესები.

ჩვენი აზრით 500—600 მან. დესეტინაზე არ შეეფერება მიწების რეალურ ფასებს, რომლებიც ძალიან განსხვავდებიან ერთი მეორისაგან. საჭირო იყო, უფრო მცირე მინიმუმის და უფრო დიდი მაქსიმუმის დაწესება, მაგ. 200—1000 მანეთამდე, რაც უფრო სისწორით განსაზღვრავდა მიწების ფასებს მათი ღირსების მხრივ.

რაც შეეხება მესამე მუხლს კანონპროექტისას, რომელიც მხოლოდ მაქსიმუმს განსაზღვრავს 7 დესეტინით, ეს მუხლი საესეებით შეეფერება ჩვენი სოფლის სინამდვილეს და მის მოთხოვნილებას.

ერთი განსაზღვრული ნორმის დაწესება, ანუ მინიმუმის განსაზღვრა—ყოველათ შეუძლებელია; ამას ეწინააღმდეგება ზემოაღნიშნული ჩვენი ქვეყნის ნიადაგის მრავალფეროვანება ერთ მხრივ და მეორე მხრივ ჩვენი ქვეყნის მეურნეობის რთული და მრავალ-გვარი ხასიათი.

ჩვენს ქვეყანაში ერთგან რომ უმთავრესათ მიწის მოსავლით ცხოვრობენ, მეორეგან სიმდიდრის წყაროს მევენახეობა, ან მებოსტნეობა წარმოადგენს; ერთგან რომ გაუმჯობესებული მანქანებით კულტურულათ ამუშავებენ მიწებს, მეორეგან მამა-პაპურ გუთანს ხელიდან არ უშვებენ.

ყველა ასეთი პირობები აიძულებენ მთავრობას მხოლოდ გადასაცემი მიწების მაქსიმუმი გამოამუშავოს, ხოლო სხვა და სხვა ადგილას სხვა და სხვა ნორმა მი-

ლოს ადგილობრივი რთული პირობების მიხედვით.

ამ მხრივ მთავრობას დიდ დახმარებას აღმოუჩენენ ადგილობრივი სამაზრო და სარაიონო გამნაწილებელი კომისიები, რომლებიც სოფლის მუშათა წარმომადგენლებთან ერთად დაახლოვებითი სისწორით გამოსძებნიან ყოველი რაიონისათვის შესაფერ ნორმას.

ამნაირათ მთავრობის კანონ-პროექტი

მიწების დანაწილების და გადაცემის ხეზ ზედ-მიწევნით შეეფერება ჩვენს სოფლის სინამდვილეს და მის მოთხოვნილებას, ამიტომაც მთავრობას მის განხორციელებაში მხარი უნდა დაუჭიროს ყველა იმან, ვისაც ჩვენი დემოკრატიული რესპუბლიკანური საქართველო უყვარს და გულწრფელათ იბრძვის მისი მოპოვალი კეთილდღეობისათვის.

ი. ირემაშვილი.

ახალსენაკ-ზუგდიდის რკინის გზა.

(მოხსენება წაკითხული ტენიკურ საზოგადოების 13 ნომბრის კრებაზე).

ვიდრე საკითხის განხილვას შევუდგებოდეთ, საჭიროა მოკლეთ შევეხოთ შავი ზღვის სანაპირო რკინის გზის საერთო ხასიათს, ვინაიდან მას მჭიდრო კავშირი აქვს ახალსენაკ-ზუგდიდის რკინის გზასთან და, როგორც ქვემოთ დავრწმუნდებით, ამ უკანასკნელის მიმართულებაშიაც გარდამწყვეტ როლს თამაშობს.

სიგრძე შავიზღვის სანაპირო რკინის გზისა ტუაფსედან ახალსენაკამდე უდრის 329 ვერსტს. ჩრდილოეთი მისი ნაწილი პირდაპირ ზღვის ნაპირს მიყვება, მხოლოდ ოჩამჩირედან შორდება მას და ახალსენაკისკენ მიემართება დაბლობიან და ჭაობებიან ადგილებით. ჩრდილოეთი ნაწილი გზისა აშენების მხრივ ბევრათ უფრო ძნელია, ვიდრე სამხრეთი, მეტადრე შუა ნაწილი ბიჭვინთიდან მოკიდებული სოხუმამ-

დე. აქ ტრასა გაყვანილია კლდიან ნაპირზე და საჭიროებს მრავალ სამაგრებელ კედლებს, პატარა გვირაბებს, თალიან ხიდებს და სხვა. მაგრამ უმთავრესი სიძნელე მაინც ამაში კი არ მდგომარეობს, არამედ იმ აუარებელ მეწყერებში, მოძრავ ფერდობებში, რომელნიც საშინლათ აძნელებენ ლიანდაგის მტკიცეთ მოწყობას. საზოგადოთ ეს ნაპირი განთქმულია მეწყერებით და არის ადგილები, სადაც ერთი წლის განმავლობაში ნიადაგი თითქმის საყენობით იცვლის ალაგს. ამ გვარ მაგალითს წარმოადგენს ბიჭვინთის ფარიანტი. ამ რაიონში პირველათ ნაპირზე დაიწყეს ლიანდაგის გაყვანა, მაგრამ რადგანაც ნიადაგი ნამეტანი ცვალებადი გამოდგა, დაწყებულ მუშაობას თავი მიანებეს და გაკეთებული იქნა მეორე

ვარიანტი მთებში, ამ ადგილებისთვის გვერდის ასახვევათ. აქაც გაკეთდა 20⁰/₀-მდე მიწის მუშაობა, მაგრამ აქ პირობები კიდევ უფრო უარესი აღმოჩნდა და მშენებლები იძულებულნი გახდნენ ეს ვარიანტიც მიეტოვებინათ და ისევ პირველს დაბრუნებოდნენ. ეს ნაწილი რკინის გზისა ყველაზე უფრო ნაკლები არის გაკეთებული (20⁰/₀-მდე).

საერთო პროექტი შავიზღვის სანაპირო რკინის გზისა. არ განისაზღვრება ტუაფსე-ახალსენაკის ნაწილით. განზრახულია მისი გაგრძელება ნოვოროსისისკე და ქერჩზე, ხილით სრუტეზე, შემდეგ ყირიმის გზებით სადგურ უჟანამდის (სამხრეთ რუს. რკ. გზა).

პროექტის აზრია მოკლე ხაზით შეერთება ევროპისა და ინდოეთისა (ინდოეთის დიდი გზა). ამგვარი რკინის გზის პროექტის განხორციელებას სიამოვნებით იკისრებდა ყოველი დიდი სარკინისგზოკომპანია. მართლაც, მეოთხმოცდათე წლებში ცნობილმა კავკასის რკინის გზის საზოგადოებამ დაიწყო ნაპირების გამოკვლევა, მაგრამ შედეგი იმდენათ არა სასიამოვნო აღმოჩნდა, რომ საქმე გამოკვლევებით დაბოლოვდა.

ტექნიკური ხასიათი რკინის გზის პროექტისა შემდეგია: უდიდესი აღმართ-დაღმართი 6⁰⁰/₀, უმცირესი რადიუსი მიხვევისა 200 საყენი. რუსეთის გზათა საინისტროს მაგისტრალური პირობები მოიხსოვნ რომ აღმართ-დაღმართი იქნეს არა

უმეტესი 8⁰⁰/₀, ხოლო უმცირესი 300 საყენი. შავიზღვის სანაპირო რკინის გზაზე შესაძლო შეიქნა აღმართ-დაღმართების დაკლება 6⁰⁰/₀-მდე, რადგან გზა არ საჭიროებს რომელიმე უღელტეხილზე გადასვლას, სამაგიეროთ მიწის მუშაობის შესამცირებლათ ლიანდაგი ძლიერ მიხვეულ-მოხვეულია და რადიუსის შემცირება ამ მხრივ ძლიერ აადვილებს რკინის გზის შენებას, რადგან ტრასა მაშინ ადგილობრივ ტოპოგრაფიასთან უფრო ადვილათ თვისდება. ყოველ შემთხვევაში შეგვიძლია დავსძინოთ, შავიზღვის სანაპირო რკინის გზის არსებულ პროექტს წმინდა მაგისტრალური ხასიათი აქვს. თუ ამას დავუმატებთ, რომ სადგურები ერთმანეთზე არა უმეტეს 8—10 ვერსტზე არიან დაშორებული, დავინახავთ რომ ა' რკინის გზას მართლაც შეუძლია დააკმაყოფილოს ის დიდი ტრანზიტი, რომელიც დასახული ჰქონდათ მერმისისათვის შავიზღვის სანაპირო რკინის გზის ინიციატორებს.

არის თუ არა სასარგებლო და შესაძლებელი საქართველოს ხაზინამ იკისროს საკუთარი ხარჯით დამთავრება ამ გზის ლიანდაგისა საქართველოს ტერიტორიის საზღვრებში?

ზემოთ აღვნიშნეთ რომ ადგილობრივი პირობანი ამ რკინის გზის ასაშენებლათ მეტის-მეტათ ძნელია. ნიანდაგის ცვალებადობა, მეწყერები, დიდი ღირებულება შენობათა, — ყოველივე ეს ძნელ ტვირთათ

დაწვება რკინის გზის ექსპლოატაციას ამ გვარ ტექნიკურ პირობებში უდფეციტოთ მუშაობა შესაძლებელია მხოლოდ დიდი ტრანზიტის დროს. ჩვენ თვალის წინ არის მაგალითი უკვე აშენებული, მტკიცეთ მდგომ რკინის გზის ლიანდაგისა, რომელიც მთავრობისაგან მოითხოვს ხრონიულ სუბსიდიას. ვგონებ ამ დროს უხერხულიც არის იმაზე ვილაპარაკოთ, რომ საქართველოს მთავრობამ მთელი შავიზღვის სანაპირო რკინის გზის ექსპლოატაცია თავის ხელთ აიღოს. ამას უნდა დავუმატოთ, რომ ჩრდილოეთ ნაწილის დამთავრებას კიდევ ბევრძალი მილიონი დასჭირდება, რადგან არის ნაწილები, სადაც მუშაობის 25—30%, თუ არის მხოლოდ გაკეთებული.

ოჩამჩირედან სამხრეთისაკენ, 74 ვერსტის მანძილზე კი, მუშაობა უფრო ადვილი არის და ამიტომაც ის თითქმის დამთავრებულია. აქ მუშაობის დამთავრება და ექსპლოატაციის დაწყება შედარებით ადვილია და მას აქვს სერიოზული მნიშვნელობა საქართველოს სახელმწიფოებრივ ორგანიზმისათვის.

ოჩამჩირეს რაიონში იმყოფებიან ტყვარჩელის მალაროები, რომლის ქვანახშირი საუკეთესოთ არის მიჩნეული და რამოდენიმე მილიარდ ფუთით განიზომება. საკუთარი სათბობ მასალის აღმოჩენას და დამზადებას საქართველოსათვის დიდი პოლიტიკო-ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც ეს გაანთავისუფლებს მას

გარეშე ძალთა ეკონომიურ გადარჩენის საშუალებას. კახეთის ნავთის და ტყიბულის ქვანახშირის იმედი გაცრუებულათ უნდა ჩავთვალოთ. რაც შეეხება თეთრ ნახშირს, საუბედუროთ, მისი სპეციფიური თვისებანი ისეთია, რომ დიდი დრო სჭირდება განვითარებისათვის და მოწყობისათვის სახელმწიფოებრივ მასშტაბში. დიდი დრო განვლის კიდევ, სანამ მთელი საქართველო მოიქსელება ელექტრიულ ბადით და ექნება საჭირო რაოდენობა ელექტრიულ ენერჯისა. ამიტომ ბაქოს ნავთისათვის საკონკურენციოთ ტყვარჩელის ნახშირის გამოყვანას დიდი მნიშვნელობა ექნება. გარდა საქართველოს საჭიროებათა ის ადვილათ დააკმაყოფილებს შავი ზღვის ნავოსნობის საჭიროებასაც, როგორც ეს ერთ დროს განზრახულიც კი ჰქონდა რუსეთის საზღვაო სამინისტროს.

ოჩამჩირედან ტყვარჩელამდე დაახლოვებით 40-დე ვერსტია ვიწრო ხეობი. აქ შესაძლებელია გაკეთდეს ვიწრო-ლიანდაგიანი რკინის გზა, რომელიც შესძლებს 100—120 მლ. ფუთის გამოტანას წელიწადში თუ საჭირო იქნა.

ამრიგათ ოჩამჩირემდე შავიზღვის რკინის გზის გაყვანას აქვს სერიოზული პერსპექტივები, ვინაიდან ოჩამჩირეში საკუთარი ნავთსადგურის გაკეთება მეტათ ძნელი და ძვირი იქნებოდა, რკინის გზის ლიანდაგი კი ამ პუნქტამდის უმეტეს ნაწილათ გათავებულია.

თუ გადავავლოთ თვალს შემოთ მოხსენ-

ნებულს, ვრწმუნდებით იმაში, რომ შავი-ზღვის სანაპირო რკინის გზას აქვს ფართო ეკონომიური პერსპექტივები და მხოლოდ ამით მართლდებოდა ის დიდი ხარჯი, რომელიც გასწია რკინის გზის საზოგადოებამ ამ მეტათ ძნელ ადგილებში მის ასაშენებლათ. აგრეთვე ვხედავთ იმასაც რომ ადგილობრივ პირობათა მიხედვით ოჩამჩირემდის გზის აშენებას საქართველოს ხაზინისათვის და ეკონომიურ მდგომარეობისათვის სერიოზული მნიშვნელობა აქვს, ხოლო დანაზრჩენი ნაწილის აშენება კი მისთვის ძნელი და მოუხერხებელი იქნება.

ესლა შევუდგეთ იმის განხილვას, თუ რამდენათ შესაძლებელია მიმართულების გამოცვლა იმგვარ სატრანზიტო ლიანდაგისათვის, როგორც არის შავიზღვის სანაპირო რკინის გზა. მოვიყვანოთ ჯერ ზოგიერთი პრინციპიული მოსაზრებანი.

ამ საკითხის შესახებ ცნობილ ამშენებელთა აზრი მკაფიოთ და კატეგორიულათ არის გამოთქმული. ისინი ამბობენ, რომ არ შეიძლება დიდი სატრანზიტო ლიანდაგის ინტერესები დაუმორჩილდეს გზის რაიონში მდებარე პატარა ქალაქების ინტერესებს. სატრანზიტო ლიანდაგის შენების დროს, მათის აზრით, პირველ ყოვლისა მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ ტრანზიტის გაადვილება და გაიაფება.

ცნობილი ამშენებელი მოსკოვ-ვინდავა-რიბინსკის რკინის გზის ქსელისა, ინ-

ჟენერი შტოლცმანი, ამბობს: (იხ. „Изъ практики постройки желѣзныхъ дорогъ“. С.-Пет. 1906 г.) „პატარა ქალაქების ვაჭრობა ლიანდაგის გაყვანის შემდეგ მათ რაიონში, განვითარების მაგივრათ—ეცემა და სუსტდება“. ამ აზრს ამტკიცებს ის მრავალ ციფრებით მის მიერ აშენებული ქსელის ექსპლოატაციის პრაქტიკიდან და დასძენს, რომ სატრანზიტო ლიანდაგის გაყვანის დროს ანგარიში უნდა გაეწიოს მხოლოდ მსხვილ მრეწველურ და სავაჭრო ცენტრებს, რომელნიც რკინის გზას დიდ შემოსავალს მისცემენ. პატარა ქალაქები კი თვითონვე უნდა შეეთვისონ რკინის გზით შექმნილ პირობებს და, თუ შესაძლებელია, შეუერთდენ მას ცალკე შტოლებით.

პატარა ქალაქების მრეწველური და კომერციული მნიშვნელობის დაცემა ლიანდაგის გაყვანის შემდეგ შტოლცმანის აზრით აიხსნება იმით, რომ ეს ქალაქები ტრანსპორტის მოუწყობლობის გამო ერთგვარ კომერციულ ცენტრებს წარმოადგენენ ხოლმე ახლო მდებარე სოფლებისათვის. ეს სოფლები ძალაუფლებურათ ამ ქალაქებში შოულობენ ყოველგვარ მათთვის საჭირო საქონელს, ვინაიდან ძნელია თვითონ სოფელმა ჩამოიტანოს ის შორეულ ცენტრებიდან. მაგრამ, როგორც კი რკინის გზა გაივლის ხოლმე ამ რაიონებში, სოფლებს ეძლევათ საშუალება პირდაპირ რკინის გზის სადგურებზე აწარმოვონ ყველა კომერციული ოპერაციები საქონ-

ლის ჩამოტანისათვის; შესაძლებელი ხდება პირდაპირი კავშირი შორეულ ცენტრებთან და სხვა და სხვა ფაბრიკატები ქალაქში გამოუვლელაა მოდიან პირდაპირ სოფლებში.

რკინის გზის სადგურები ხდებიან ამ შემთხვევაში სოფლებისათვის საუკეთესო კომერციულ ცენტრებათ. ამ მოსაზრებას ჩვენ ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ ძველი დროის ქალაქები პოლიტიკურ და სტრატეგიულ მოსაზრებათა მიხედვით მიუწოდებელ ადგილებში შენდებოდნენ საქართველოში. მაგალითათ თელავი, სიღნაღი, ზუგდიდი, ქუთაისის ძველი ნაწილი. ამიტომ ლიანდაგას გატარება თვით ქალაქზე ზოგჯერ შეუძლებელიც ხდება.

ეს არის საზოგადო პრინციპები, რომლებითაც ხელმძღვანელობენ მშენებლები. იმ საკითხში, რომელიც ჩვენ გვანტერესებს, ამ პრინციპიალურ დებულებათა გარდა არის ის გადამწყვეტი მხარეც, რომ მუშაობის უმთავრესი ნაწილი უკვე დამთავრებულია და მიმართულების გამოცვლა იწვევს ამ მუშაობის მიტოვებას განსაზღვრულ ნაწილზე. ამიტომ საჭიროა აღვნიშნოთ დაახლოებით, თუ რა არის გაკეთებული რკინის გზის იმ ნაწილებზე, რომელიც ჩვენ გვანტერესებს (ახალსენაკიდან ოჩამჩირემდე).

მიწის მუშაობის მდგომარეობა შემდეგი ნუსხიდან სჩანს:

I. მიწის მუშაობის ნუსხა ახალსენაკ-ოჩამჩირე-ქვიტკირის ჩიქვს სივრცეზე. გიგალომთიანე

	გასაკეთებელი სულ კუბ. საყ.	გაკეთებული უკვე კუბ. საყ.	დარჩასაკეთებელი კუბ. საყ.
მთავარი ლიანდაგი.	119,599	103,635	15,964
შემოსავლელი ლიანდაგები ხიდებთან.	17,761	14,116	3,645
სადგურის ლიანდაგები	9,330	3,401	5,929
გადასავლევები	2,500	—	2,500
სულ . .	149,190	121,152	28,038

ქვიტკირის ხიდების მუშაობა შემდეგ მდგომარეობაშია:

II. ნუსხა ქვიტკირის ხიდების მუშაობისა. (ახალსენაკ-ოჩამჩირე).

	გასაკეთებელი სულ	გაკეთებული	დარჩა
სივრცე კუბ. საყ. .	1535	1009	526

ქვიტკირის ხიდების ყურების სრული დამთავრება კიდევ არ ნიშნავს ხიდის დამთავრებას, რადგან არსებულ მდგომარეობაში ხიდის რკინის ფერმების დამზადება ძლიერ ძნელია. შავიზღვის სანაპირო რკინის გზაზე განზრახულია. ზოგიერთ ქვიტკირის ხიდებზე დაიდგას დროებით ხის ფერმები ინჟ. დემბკეს სისტემისა, ხოლო დანარჩენებისათვის აშენდეს ცალკე დროებითი ხიდები შემოსავლელ ლიანდაგზე.

ქართული
ეკონომისტი

III. ნუსხა დრეკებითი ფერმების მუშაობისა.
(ახალსენაკ-ოჩამჩირე).

	გასაკეთებელია	გაკეთებულია	დარჩა
საერთო სიგრძე ფერმების საყ.	246	40	206

IV. ნუსხა დრეკებითი ხის ხიდების მუშაობისა.
(ახალსენაკ-ოჩამჩირე)

	გასაკეთებელია	გაკეთებულია	დარჩა
საერთო სიგრძე ხიდების საყ.	723	470	253

რელსების დაგება დამთავრებულია პირველ ცხრაშეტ ვერსტზე ახალსენაკიდან დაწყებული. რელსები, შპალები და სხვა და სხვა საჭირო მასალა საკმარისათ იმყოფება ან ადგილობრივ და ან სახაზინო რკინის გზაზე. სადგურების და სასამსახურო სახლების შენება არ არის დაწყებული. განზრახულია აშენდეს დროებითი ხასიათის სახლები და სადგურები.

ესლა გავზინჯოთ ტრასის მიმართულება ზუგდიდის რაიონში და გავიგოთ თუ რამდენი სიგრძის მიტოვება იქნება საჭირო, რომ ლიანდგმა თვით ქალაქზე გაიპროს და რა ცვლილებას გამოიწვევს ეს ლიანდაგის ტექნიკურ ხასიათში.

რკინის გზის ლიანდაგის ნიშანი სადგურ ახალსენაკში არის 13,53 საყ. სადგურ ხოფზე (მე-12 ვერსტი ახალსენაკიდან)

ნიშანი არის 9,20 საყ. სადგ. ხეთაზე (მე-20 ვერსტი) — 9,58 საყ. სადგ. ცაიშზე (მე-30 ვერსტი) 19,58 საყ. სადგურ ზუგდიდზე შავი ზღვის სანაპირო რკინის გზის პროექტით ნიშანი არის 34,40 საყ. აქედან ლიანდაგი ისევ დაბლდება და ოჩამჩირეში თითქმის ზღვის დონემდე ჩადის. სადგური ზუგდიდი განზრახულია სწორ ადგილზე, ქალაქის წრისაგან 4 ვერსტის მანძილზე. თვით ქალაქის ნიშანი არის 55,0 საყ., ისე რომ განზრახული სადგურისა და ქალაქის შუა სიმაღლის განსხვავება არის 20 საყ. ქალაქთან მიახლოვებისათნავე ადგილის ხასიათი შესაძინევათ იცვლება. სწორი ადგილის მაგიერათ იწყება ფერდობიანი და გორაკებიანი. თუ გავყვეით ქალაქის ჰორიზონტალს (ნიშ. 55,0) დავინახავთ რომ ის ძლიერ მიხვეულ-მოხვეულია. ამიტომ ამ რაიონში მიწის მუშაობა ბევრათ მეტი უნდა ყოფილიყო ვიდრე იმ ადგილს, სადაც ესლა არის გაყვანილი ლიანდაგი და სადაც ჰორიზონტალებს ძლიერ სწორი და მშვიდი ხასიათი აქვსთ.

ყოველ შემთხვევაში, რომ გადაწვეტილიყო ლიანდაგის თვით ქალაქზე გაყვანა, მაშინ დაგვიჭირდებოდა ტრასის მნიშვნელოვან ნაწილზე გამოცვლა და რკინის გზის დაგრძელება. რადგან უდიდესი ამართი მიღებულია 600/0 და ამას ვერ აცილებდით, ვინაიდან ეს მთელი რკინის გზის პროფილს დამახინჯებს, საჭიროა დავიწყოთ ლიანდაგის ამაღლება თანდა-

თანობით და შორიდან. რადგანაც ლიანდაგის ნიშნები ახალსენაკისკენ დაბლდებიან და ლიანდაგი სასაზღვრო დაღმართით მიდის მდინარე ჯუფამდე, ცხადია რომ მიმართულების გამოცვლა დაახლოვებით სადგ. ხეთიდან უნდა დაიწყოს. აქ ნიშანი არის დაახლოვებით 10 საყ., ხოლო ქალაქის ნიშანი 55 საყ., განსხვავება — 35 საყ. თუ შუა აღმართი მივიღებთ 50%, საჭირო სიგრძე გვექნება $\frac{35}{0.005} = 7000$ საყ. = 14 ვერსტი. ასევე იქნება ოჩამჩირესაკენ. ისე რომ ახალი ლიანდაგის სიგრძე 28—30 ვერსტამდე გამოვა. მიტოვებული ნაწილის სიგრძე კი გამოვა 20—22 ვერსტამდე (305—დან დაახლოვებით 283—მდე).

ამ 22 ვერსტზე მუშაობის მდგომარეობა შემდეგია:

მაჟის მუშაობა.

გასაკეთებელია.	გაკეთებულია.	დარჩა.
48,026 კ. ს.	41,866 კ. ს.	6,160 კ. ს.

ქვითკარას ხიდები.

გასაკეთებელია.	გაკეთებულია.	დარჩა.
568 კუბ. საყ.	536 კუბ. საყ.	32 კუბ. საყ.

ცალკე უნდა აღენიშნოთ, რამდენიმე მდინარეში იმყოფება ოთხი დიდი მდინარე: ენგური, რუხის წყალი, ჩხავთი და ჯუფი. ჯუფზე და ჩხავთზე აშენებულია და სრულიად დამთავრებული ხის ხიდები; პირველზე 26 საყ., ხოლო მეორეზე 36 საყ. რაც შეეხება რუხის წყალს და ენგურს, მათზე შენდებოდა ერთბაშით ქვითკარის ხიდებიც და ხისაც, (შემოსავლელ ლიანდაგებზე) კესონები ორივე მდინარეზე უკვე ჩაშვებულია და ქვითკარის ყურებიც თითქმის დამთავრებული. ხის ხიდები გაკეთებულია ენგურზე 30%, რუხის წყალზე 80%. ინჟ. დემბკეს სისტემის ფერმები დამზადებულია ქვითკარის ხიდებისთვის 32 საყ. (20%).

ცხადია, რომ ამდენი მუშაობის მიტოვება და ახალი ლიანდაგის გაყვანა მხოლოდ იმისათვის, რომ მან თვით ქალაქზე გაიაროს, ყოვლათ მიუღებელია.

გარდა ამისა ლიანდაგის აყვანა 20 საყენით უფრო მაღლა და შემდეგ ისევ დაბლა ჩამოყვანა გამოიწვევს რკინის გზის ვირტოალურ კოეფიციენტის გადიდებას ანუ, პრაქტიკულათ რომ ვთქვათ, ორთქლმავლების მეტ მუშაობას ყოველ ფუტ ტვირთის 20 საყ. შემოთქენ ასათრევათ და შემდეგ ისევ ჩამოსატანათ. თუ ამგვარი მოვლენა ძალაუნებურათ ხდება იქ, სადაც ლიანდაგი რომელსამე უღელტეხილზე გადადის, (სურამის, ჯაჯურის უღელტეხილები) ეს არ შეიძლება დაშვებული

იქნეს იქ, სადაც ტოპოგრაფიული პირობანი ამას სრულებითაც არ მოითხოვენ.

ამიტომ და შემოხსენებულის დასასკვნელათ გამოეთქვამთ შემდეგ აზრს შესახებ ახალსენაკ-ზუგდიდის რკინის გზისა:

„ვინაიდან შავიზღვის სანაპირო რკინის გზას აქვს ფართო სატრანზიტო და სამაგისტრალო მნიშვნელობა, რომელიც ამართლებს ამ რკინის გზისათვის გაწეულს და მომავალ ხარჯს; ვინაიდან ზუგდიდზე გაყვანა მთავარ ლიანდაგისა გამოიწვევს გაკეთებულ მიწის მუშაობისა

და ხიდების უნაყოფოთ მიტოვებას, ნაკლებ 20 ვერსტის მანძილზე და ახალი ლიანდაგის გაყვანას არა ნაკლებ 28 ვერსტზე; ვინაიდან არ შეიძლება სატრანზიტო მაგისტრალების მიმართულება დავუმორჩილოთ პატარა ქალაქების ადგილობრივ ინტერესებს, — ამიტომ მთავარი ლიანდაგის მიმართულების გამოცვლა, რათა მან ქალაქ ზუგდიდზე გაიაროს, უარყოფილი უნდა იქნეს“.

ინჟ. ბ. ჭიჭინაძე.

Задачи фискальной политики *).

Съ провозглашеніемъ Грузіи самостоятельнымъ государствомъ сталъ на очередь чрезвычайно важный вопросъ о созданіи самостоятельной финансовой системы молодой демократической республики.

Въ переживаемый нами историческій моментъ, когда обрисовываются лишь общіе контуры политическаго бытія нарождающагося государства, немедленное разрѣшеніе подобной задачи во всей ея полнотѣ встрѣтило бы непреодолимая трудности.

Какъ опредѣлится въ дальнѣйшемъ международное положеніе Грузіи, въ какую форму выльются ея отношенія къ сосѣднимъ государствамъ, какіе торговые договоры будутъ регулировать ея внѣшній товарообмѣнъ, все это вопросы, то или иное конкретное разрѣшеніе которыхъ опредѣлить ближайшимъ образомъ и направленіе финансовой политики ближайшаго будущаго.

Но если не насталъ еще моментъ для выясненія будущаго финансоваго строя во всѣхъ его деталяхъ, то было бы ошибочно предполагать, что въ этой области не намѣчается очередныхъ задачъ для ближайшаго времени. Паденіе пульса хозяйственной жизни страны не могло не коснуться и финансовой сферы, и при видимой цѣ-

лости финансоваго аппарата въ его работѣ произошло глубокое разстройство. Устранить эти дефекты, наладить работу существующихъ органовъ, чтобы, не прерывая ни на одинъ моментъ нормальнаго теченія жизни, неуклонно вводить финансовыя преобразованія по заранѣ начертанному плану, — такова ближайшая задача финансоваго вѣдомства.

Не менѣе важно намѣтить общую организацію финансоваго хозяйства съ формальной стороны, опредѣлить строй финансовыхъ учрежденій, ихъ взаимоотношеніе, предѣлы правомочій, порядокъ разработки и проведенія въ жизнь финансовыхъ мѣропріятій и т. п.

Затѣмъ должна быть составлена государственная смѣта, съ указаніемъ государственныхъ расходовъ и источниковъ ихъ покрытія, съ подраздѣленіемъ какъ тѣхъ, такъ и другихъ на обыкновенные и чрезвычайные.

Предварительное исполненіе перечисленныхъ выше работъ чрезвычайно облегчить разработку тѣхъ практическихъ мѣропріятій въ области финансоваго хозяйства, которыя въ настоящее время, не будучи связаны общимъ финансовымъ планомъ, намѣчаются какъ бы ощупью и могутъ въ окончательномъ результатѣ оказаться недостаточно согласованными между собою.

Не нужно скрывать, что текущій моментъ, когда на новыхъ основаніяхъ слагается государственность Грузинской Республики,

*) Печатаемая статья представляетъ собою вступительную главу подготовляемой авторомъ къ печати книги о финансовомъ положеніи и финансовой политикѣ Грузинской Республики.

является чрезвычайно тягостнымъ въ финансовомъ отношеніи: при полномъ почти прекращеніи притока денежныхъ средствъ, производятся огромные расходы, сопряженные съ созданиемъ арміи, новыхъ государственныхъ учреждений и т. д.

Когда организуется какое-либо промышленное или торговое предпріятіе, то первой заботой устроителей является вопросъ о томъ, какими матеріальными ресурсами оно будетъ обезпечено и какіе доходы оно будетъ приносить. И только послѣ всесторонняго обслѣдованія финансовой стороны вопроса и полного убѣжденія въ томъ, что новое дѣло не только не принесетъ убытка, но, за покрытіемъ всѣхъ расходовъ, дастъ извѣстную прибыль, соучастники приступаютъ къ его осуществленію.

Это основное требованіе, неизбѣжное въ частно-хозяйственной жизни, еще болѣе необходимо соблюдать въ жизни государственной.

Къ сожалѣнію, выполнить это не всегда возможно.

Частно-хозяйственныя предпріятія обычно возникаютъ при спокойномъ теченіи жизни, когда есть время и полная возможность обсудить и взвѣсить всѣ детали, и, въ случаѣ неблагоприятныхъ итоговъ подробнаго обслѣдованія, вовсе отказаться отъ задуманнаго плана.

Новыя государства создаются, въ огромномъ большинствѣ случаевъ, подъ давленіемъ историческихъ событій, ходъ которыхъ не могутъ измѣнить не только отдѣльныя личности, но даже и цѣлые народы. Кромѣ того, рожденіе новыхъ государствъ сопровождается обычно такими

бурными политическими пертурбаціями, при наличіи которыхъ совершенно исключается возможность спокойнаго обсужденія всѣхъ сторонъ будущей жизни новаго государства. Но проходитъ немного времени, и финансовые вопросы властно требуютъ разрѣшенія, угрожая, въ противномъ случаѣ, гибелью самому государству.

До настоящаго времени Грузинская Демократическая Республика живетъ преимущественно за счетъ эмиссионнаго права, покрывая почти всѣ государственные расходы путемъ выпуска боновъ: каждый новый миллионъ боновъ вышедшій изъ подъ печатнаго станка, понижаетъ покупательную способность денегъ, порождаетъ дороговизну, расшатываетъ народное хозяйство и увеличиваетъ государственный долгъ.

Такой порядокъ государственнаго хозяйства допустимъ, какъ неизбѣжное зло, только на самыхъ первыхъ порахъ. Такъ продолжать нельзя; необходимо изыскать публично-правовые источники для покрытія государственныхъ расходовъ.

Для финансоваго управленія въ настоящій моментъ этотъ вопросъ является самымъ неотложнымъ: по мѣрѣ его разрѣшенія будетъ оздоравливаться финансовое хозяйство Грузинской Демократической Республики, пока, наконецъ, всѣ государственныя потребности ея будутъ покрываться налоговыми поступлениями, и совершенно прекратится надобность въ новыхъ выпускахъ боновъ.

Болѣе того. При правильной постановкѣ и широкомъ развитіи налоговой системы, избыткомъ поступленій могутъ быть покрыты и произведенные уже чрезвычайно

расходы, связанные съ военными трагатами, съ ликвидацией прежнихъ и организацией новыхъ государственныхъ учреждений, приспособленныхъ къ современному строю. Операция эта сведется къ тому, что ежегодно опредѣленное количество боновъ (положимъ—на 50 милл. руб.), поступившихъ въ видѣ налоговъ въ государственное казначейство, будетъ уничтожаться, безъ выпуска взаменъ ихъ такого же новаго количества. И если допустить, что до введенія самостоятельной денежной системы Грузинской Республикѣ пришлось бы выпустить боновъ на общую сумму 500.000.000 руб., то путемъ вышеописанной операции

ликвидация всего этого выпуска боновъ бы быть произведена въ течение 10 лѣтъ.

Такимъ образомъ, задача финансовой политики сводится не только къ покрытію текущихъ (обыкновенныхъ) расходовъ, но къ накопленію также нѣкотораго избытка денежныхъ средствъ въ государственномъ казначействѣ для ликвидаціи, хотя бы въ теченіе ближайшаго десятилѣтія, операциі по выпуску боновъ. Выполнить эти заданія чрезвычайно важнаго государственнаго значенія возможно лишь при широкомъ развитіи налоговой системы и при разумномъ использованіи всѣхъ налоговыхъ ресурсовъ страны.

Е. Қозловскій.

Финансовое положеніе земствъ.

Въ Министерство Внутреннихъ Дѣлъ поступаютъ одно за другимъ ходатайства вновь организованныхъ земскихъ органовъ—уѣздныхъ управъ—объ оказаніи молодымъ земствамъ финансовой поддержки, необходимой для первоначальной организациі аппарата земскаго самоуправления.

Такъ, просятъ о выдачѣ субсидій или ссудъ уѣздныя управы: Озургетская, опредѣляющая свои нужды цифрой 20.000 руб., Шорапанская—30.000 руб., Кутаисская—100.000 руб., Сенакская—15.000 руб., Сигнахская—150.000 руб. и т. д.

Тотъ фактъ, что вопросъ о финансированіи государствомъ уѣздныхъ земствъ возбуждается *всѣми* земствами немедленно по ихъ сформированіи, указываетъ на наличность общихъ причинъ отсутствія у нихъ собственныхъ средствъ, хотя бы и

такихъ скромныхъ, какъ 15—20.000 руб., просимыхъ нѣкоторыми земствами.

Основной причиной финансовыхъ затрудненій новыхъ земствъ является полное отсутствіе остатковъ земскихъ сборовъ за прежніе годы, обусловленное тѣмъ, что населеніе съ начала революціи, разрушившей административный и налоговый аппаратъ, до настоящаго времени, когда этотъ аппаратъ еще далеко не можетъ считаться вполне налаженнымъ, почти совершенно не платило земскихъ сборовъ. Въ результатѣ, обще-земская касса насчитываетъ къ данному моменту 5.700.000 руб. недоимокъ при полномъ отсутствіи наличности. Если принять, вдобавокъ, во вниманіе, что въ результатѣ такого состоянія земской кассы у нея накопился длинный рядъ кредиторовъ (напр., служащіе многихъ земскихъ

учрежденій не получаютъ содержанія уже 2—3 мѣсяца), то станетъ ясно, что и усиленное поступленіе недоимокъ дастъ въ лучшемъ случаѣ лишь возможность оплачивать накопившіяся долговья обязательства, но не производить новые расходы.

Съ другой стороны, мало имѣется надежды и на быструю организацію новыми земскими органами земскаго налогового аппарата и еще менѣе—на быстрое полученіе результатовъ его работы, въ видѣ поступленія налоговъ.

Дѣло въ томъ, что 85% земскихъ доходовъ составлялъ поземельный сборъ, для организаціи же его взиманія необходимъ предварительный полный учетъ всѣхъ земельныхъ имуществъ каждаго уѣзда, производство ихъ оцѣнки и обложенія. Эта громадная работа осложнена еще болѣе въ современныхъ условіяхъ, такъ какъ происходящее, а частью уже происшедшее, отчужденіе земель внесло такъ много измѣненій въ земельныя отношенія, что использование прежнихъ данныхъ стало невозможнымъ.

Остальные 15% земскихъ доходовъ, слагающіеся изъ ряда мелкихъ сборовъ—съ торговыхъ документовъ, патентовъ и т. п., поступающихъ автоматически—представляютъ, въ суммѣ своей, настолько незначительныя цифры, что базировать на нихъ земскій бюджетъ не представляется возможнымъ.

Между тѣмъ, передъ молодыми земствами стоитъ рядъ крупнѣйшихъ задачъ въ разныхъ областяхъ мѣстной жизни, а прежде всего, необходимо создать прочные и работоспособные исполнительные органы,

снабдивъ ихъ средствами для организаціи уѣздныхъ управъ и вспомогательными учрежденіями не дастъ благихъ результатовъ, если въ основу ея положить не соображенія необходимости, а стремленіе къ экономіи во что бы то ни стало. Работа исполнительныхъ земскихъ органовъ настолько важна, что суживать рамки ея изъ-за соображеній экономіи крайне нецѣлесообразно, а въ конечномъ счетѣ можетъ оказаться даже невыгоднымъ. По организаціи управъ необходимы, далѣе, средства на ихъ работу, такъ какъ уже до введенія земства накоплено значительное земское имущество, ведутся на земскія средства различнаго рода работы (дорожныя, строительныя и др.), содержится рядъ учреждений (лечебницы, агрономическія организаціи и т. п.). Все это должно быть принято земствами въ ихъ вѣдѣніе, причемъ интересы населенія требуютъ, чтобы пріемкой отнюдь не нарушался правильный ходъ производимыхъ работъ. Расходы на содержаніе земскихъ учреждений и на производимыя ими работы, при этомъ, увеличатся сравнительно съ періодомъ до введенія земства, такъ какъ потребуется, несомнѣнно, значительное расширеніе ихъ, должно возрасти вознагражденіе служащихъ, стоявшее до сихъ поръ на очень низкомъ уровнѣ и т. п. Словомъ, передъ каждымъ земствомъ стоитъ перспектива крупныхъ, не терпящихъ отлагательства затратъ, при безусловной невозможности даже составить сколько-нибудь вѣроятную доходную смѣту на ближайшее время.

Выходъ изъ этого положенія можетъ быть

лишь одинъ—искать финансовой поддержки на сторонѣ и, прежде всего, конечно, у правительства; на этотъ путь, какъ мы видѣли, и встаютъ *всѣ* новыя земства. Видѣть въ этомъ обращеніи земствъ за помощью къ государству что-либо ненормальное—нѣтъ основаній, ибо земство является одной изъ основныхъ ячеекъ демократическаго государства и органы его—это конечныя, крайне чувствительныя и важныя развѣтвленія органовъ государственной власти, которая не можетъ безъ поддержки земства функционировать съ достаточной гарантіей дѣйствительнаго служенія своему народу.

Исходя изъ этого, надо признать финансовую поддержку молодыхъ земствъ, какъ на организацію дѣла, такъ и на первоначальное веденіе его,—прямой обязанностью государства. Государство должно само пойти навстрѣчу земствамъ передачей имъ опредѣленной части взыскиваемыхъ на мѣстахъ налоговъ и предоставленіемъ имъ достаточно широкихъ правъ по изысканію источниковъ доходовъ и по созданію до-

ходныхъ предпріятій. Но наряду съ этимъ пока налоговый аппаратъ еще не привнесъ въ движеніе, пока доходныя предпріятія еще не созданы, долженъ быть изданъ специальный законъ, предоставляющій земствамъ возможность полученія пособія или ссуды отъ центральной власти.

Напомнимъ, что Временнымъ Правительствомъ Россіи былъ изданъ подобный законъ (Собр. Узакон. и Распор. Правит., ст. 1256, 25 авг. 1917 г.), которымъ ассигновалось въ распоряженіе Министерства Внутреннихъ Дѣлъ, за счетъ наличности Государственнаго Казначейства, 2.000.000 руб. на выдачу новымъ земскимъ учрежденіямъ Сибири, Туркестана, Степного края и Архангельской губерніи безвозвратныхъ пособій (200.000 р) и ссудъ (1.800.000 р.).

Нельзя обречь земства на жалкое существованіе при урѣзываніи каждой копѣйки на необходимѣйшія нужды: это невыгодно для самого государства, которое не должно медлить съ рѣшеніемъ даннаго вопроса въ указанномъ направленіи.

Б. У.

Поступленіе государственныхъ доходовъ.

Поступленіе государственныхъ доходовъ на территоріи Грузіи за 1917 годъ выразилось скромною цифрою—26.531.839 руб. Въ этой суммѣ прямыя налоги составляли 11.620.731 руб., или 44%, и косвенныя 14.911.108 руб., или 56% общаго поступленія. Такимъ образомъ, въ налоговой системѣ, которая дѣйствовала на территоріи Грузіи въ моментъ объявленія ея самостоятельнымъ государствомъ, прямое и

косвенное обложеніе, по фактическому поступленію государственныхъ доходовъ, играло почти одинаковую роль.

Совершенно иная картина получится, если, вмѣсто фактическаго поступленія прямыхъ налоговъ, взять ихъ оклады: ни за одинъ годъ исчисленные оклады не поступали полностью и недоимки быстро накоплялись, какъ это видно изъ слѣдующей таблицы:

Движеніе недоимочности по прямымъ налогамъ и пошлинамъ за 1913—1917 г.г.

Наименованіе сборовъ.	Недоимки на 1 января въ рубляхъ.				
	1914 г.	1915 г.	1916 г.	1917 г.	1918 г.
Прямые налоги.					
Государственный поземельный налогъ	298.488	383.336	664.839	756.437	1.139.862
Оброчная подать	56.519	135.265	254.905	135.146	469.253
Государственный налогъ съ недвижимыхъ имуществъ въ городахъ	399.467	468.580	566.617	494.044	784.289
Подходный налогъ	—	—	—	—	3.863.901
Воинскій налогъ	—	—	22.648	20.127	22.872
Основной промысловый налогъ.	37.557	16.884	17.194	40.300	42.749
Дополнительный промысловый налогъ съ отчетныхъ предприятий	42.775	76.108	66.696	20.652	12.804
Дополнительный промысловый налогъ съ неотчетныхъ предприятий	266.598	343.934	343.031	431.793	1.171.884
Налогъ на сверхприбыль	—	—	—	880.518	1.897.785
Сборъ съ капиталовъ, обеспеченныхъ въ качествѣ долговъ на недвижим. имуществахъ.	—	—	95.859	141.542	159.223
Итого прямыхъ налоговъ.	1.101.404	1.424.107	2.031.789	2.920.559	9.564.622

За четыре года войны недоимка по окладнымъ сборамъ увеличилась почти въ 9 разъ и на 1-е января 1918 года достигла суммы 9.564.622 руб. Особенно быстрый ростъ недоимки по прямымъ налогамъ имѣлъ мѣсто въ 1917 году: за одинъ только этотъ годъ недоимка увеличилась на 6.644.063 руб., превысивъ приращеніе недоимки предшествовавшаго года (888.770 руб.) на 5.755.293 руб., или на 649%.

Изъ предыдущаго видно, что исчисленная на 1917 годъ сумма прямыхъ налоговъ составляла 18.264.794 руб., изъ ко-

торыхъ 11.620.731 руб. въ теченіе 1917 г. поступили въ казначейства, а остальные 6.644.063 руб. остались въ недоимкѣ. И если эту сумму прямыхъ налоговъ, исчисленныхъ по окладамъ, принять въ расчетъ вмѣсто фактическаго поступленія, то она составитъ уже не 44%, а 69% отъ общаго поступленія государственныхъ доходовъ за истекшій 1917 годъ, и на долю косвенныхъ налоговъ останется всего лишь 31%. Съ введеніемъ государственныхъ монополій, каковыя, несомнѣнно, будутъ играть крупную роль въ финансовомъ хозяй-

ствѣ Грузіи, относительное значеніе косвенныхъ налоговъ еще болѣе понизится.

Незначительная сумма, — 26,5 милл. руб. въ годъ, или немногимъ болѣе 2 милл. руб. въ мѣсяць, — которая поступала въ распоряженіе правительства Грузіи въ качествѣ налоговыхъ поступленій, была слишкомъ ничтожна по сравненію съ предстоящими расходами, и финансовому вѣдомству необходимо было изыскать новые источники дохода.

Одною изъ первыхъ мѣръ въ этомъ направленіи былъ новый законъ о табачномъ налогѣ, который былъ принятъ парламен-

томъ 20 августа текущаго года, 14.03.1918
 сентября вошелъ въ жизнь. Законъ этотъ
 разсчитанъ на 46 милл. руб. годового поступленія, и дѣйствіе его должно было сказаться съ первыхъ же дней его введенія.

Дѣйствительно, за сентябрь мѣсяць текущаго года по 13 казначействамъ Грузіи поступило 9.611.923 руб., т. е. на 7 милл. руб. болѣе обычного мѣсячнаго поступленія. Распредѣленіе этой суммы по отдѣльнымъ видамъ сборовъ за каждую половину сентября приведено въ нижеслѣдующей таблицѣ:

Поступленіе государственныхъ доходовъ за сентябрь мѣсяць 1918 года:

Наименованіе сборовъ.	За 1-ю половину сентября.	За 2-ю половину сентября.	И Т О Г О.
Окладные	107.301	120.788	228.089
Неокладные	4.555.064	2.836.599	7.391.663
Таможенные	577.119	1.465.052	2.042.171
И т о г о поступило . . .	5.239.484	4.422.439	9 611.923

Отдѣльно неокладныхъ сборовъ за сентябрь мѣсяць поступило 7.384.859 руб., что превышаетъ среднее мѣсячное поступленіе на 6 милл. руб. Это приращеніе цѣликомъ упадетъ на табачный акцизъ и является результатомъ дѣйствія новаго закона объ обложеніи листового табака и табачныхъ издѣлій.

Законъ этотъ, повидимому, оправдываетъ возлагаемая на него надежды въ фискальномъ отношеніи, объ этомъ краснорѣчиво

свидѣтельствуетъ шестимилліонное поступленіе за первый мѣсяць его дѣйствія. Но это первое крупное приращеніе табачнаго дохода не должно быть истолковано въ преувеличенномъ смыслѣ.

Изъ таблицы видно, что поступленіе неокладныхъ сборовъ за сентябрь мѣсяць было крайне неравномѣрное: приходъ за первую его половину (4.555.064 руб.) былъ почти вдвое больше, чѣмъ за вторую (2.836.599 руб.). Произошло это отъ того,

что въ моментъ введенія новаго табачнаго закона на фабрикахъ были большіе запасы папирозъ и курительнаго табака, которые и были обложены дополнительными бандеролями, чего въ послѣдующіе мѣсяцы уже не будетъ. Поэтому нужно будетъ выждать еще мѣсяць или два, чтобы правильно судить о результатахъ дѣйствія новаго закона.

Надо думать, что послѣдующія приращенія за октябрь, ноябрь и т. д. дадутъ не болѣе 3 милл. руб. въ мѣсяць, такъ какъ въ настоящее время очень затрудненъ вывозъ табачныхъ издѣлій за предѣлы Грузіи. Тифлисскія фабрики, еще недавно обслуживавшія Закавказье и Сѣверный Кавказъ, теперь вынуждены сократить свое производство до потребностей двухъ губерній. Не нужно забывать, что каждый пудъ

табака, переработаннаго внутри страны, даетъ рабочимъ около 240 руб. въ видѣ заработной платы и 367 руб. государству въ видѣ акциза. Поэтому не слѣдуетъ тормозить вывоза табачныхъ издѣлій даже и въ томъ случаѣ, когда взамѣнъ ихъ не будутъ получены какіе-либо товары, а исключительно денежные знаки. Эти денежные знаки дадутъ возможность приобрести въ Азербейджанѣ нефть, на Украинѣ сахаръ, на Сѣверномъ Кавказѣ муку, а государство полученнымъ съ табака акцизомъ будетъ покрывать свои текущіе расходы, которые теперь требуютъ все новыхъ выпусковъ боновъ.

По отдѣльнымъ казначействамъ поступленіе государственныхъ доходовъ за сентябрь распредѣлилось слѣдующимъ образомъ:

Наименованіе казначействъ.	С О Б О Р Ы.			
	Окладные	Неокладные.	Таможенные.	ИТОГО.
Тифлисское	180.778	6.484.731	1.027.769	7.693.277
Потійское	8.515	39.935	1.014.402	1.062.852
Сухумское	5.393	549.815	—	555.208
Кутаисское	8.550	150.053	—	158.603
Сенакское	1.525	84.355	—	85.880
Сигнахское	5.758	34.052	—	39.810
Остальныя 7 казначействъ	17.570	48.722	—	66.292
Итого поступило	228.089	7.391.663	2.042.171	9.661.922

Изъ послѣдней вертикальной графы усматривается роль отдѣльных казначействъ

въ дѣлѣ поступления государственныхъ доходовъ. Тифлисское казначейство въ этомъ

941935340
707889901430

отношеніи стоитъ на первомъ мѣстѣ и даетъ около 80% всѣхъ доходовъ; за нимъ идетъ Потійское—болѣе милліона, Сухумское—болѣе полумилліона, и Кутаисское—болѣе полтора тысячь. Интересно такъ

же отмѣтить, что таможенные сборы въ Тифлисскому и Потійскому казначействамъ почти равны.

Елисѣй Козловскій.

Къ законопроекту о трудовомъ договорѣ.

Выработанный Министерствомъ Труда проектъ закона о трудовомъ договорѣ не можетъ не привлечь къ себѣ самаго пристального вниманія.

Трудно найти другую область, которая въ такой степени нуждалась бы въ настоящее время въ законодательномъ урегулированіи, какъ область взаимоотношеній труда и капитала. И въ этой области трудно указать другой вопросъ, столь же сложный и запутанный, какъ вопросъ о трудовомъ договорѣ.

Вопросъ о трудовомъ договорѣ,—это вопросъ о тѣхъ взаимоотношеніяхъ между трудомъ и капиталомъ, которыя фиксируются государствомъ и въ предѣлахъ которыхъ предоставляется свобода соглашенію между продавцомъ и покупателемъ рабочей силы. Такъ ставится этотъ вопросъ въ юридической литературѣ и въ законодательной практикѣ передовыхъ государствъ съ тѣхъ поръ, какъ развитіе рабочаго движенія, съ одной стороны, и развитіе общественнаго правосознанія, съ другой стороны, сдѣлали невозможнымъ предоставлять игръ силъ спроса и предложенія рѣшеніе всей совокупности вопросовъ о взаимоотношеніяхъ труда и капитала.

Соотвѣтственно этому, по двумъ линіямъ

развивалось въ государствахъ Европы регулированіе трудового договора,—какъ по двумъ линіямъ развивалось и все рабочее законодательство: 1) по линіи защиты экономически слабой стороны, 2) по линіи созданія условий, обеспечивающихъ, по возможности, непрерывность теченія производства, ограждающихъ его отъ потрясеній при столкновеніяхъ труда съ капиталомъ.

Этимъ 2-мъ руководящимъ идеямъ долженъ подчиняться законъ о трудовомъ договорѣ. Законъ фиксируетъ за рабочимъ тотъ минимумъ правъ, который не можетъ быть отнятъ у него никакимъ сепаратнымъ его соглашеніемъ съ хозяиномъ, и создаетъ надлежащій механизмъ возникновенія, измѣненія и прекращенія договорныхъ отношеній между рабочимъ и предпринимателемъ въ предѣлахъ этихъ правъ.

Разрѣшеніе этого вопроса въ настоящее время имѣетъ огромное значеніе.

Въ самомъ дѣлѣ.

Настоящее время характеризуется невысказанной дезорганизаціей всѣхъ сторонъ хозяйственной жизни,—а прежде всего дезорганизаціей производства, дезорганизаціей труда.

Дѣло не ограничивается въ этой области паденіемъ производительности труда. Еще

большее зло для промышленности представляется воцарившаяся въ ней неопредѣленность правовыхъ взаимоотношеній между трудомъ и капиталомъ. Эта неопредѣленность иногда приводитъ къ возстановленію стараго самодержавія хозяина, иногда къ самодержавію кучки рабочихъ или служащихъ. Во многихъ случаяхъ эта неопредѣленность лишаетъ рабочаго законной защиты тѣхъ его правъ, которыя должны были бы признаваться безспорными; въ другихъ случаяхъ та же неопредѣленность положенія открываетъ несознательнымъ рабочимъ широкую возможность злоупотребленій, — въ одинаковой степени дезорганизующихъ и промышленность и рабочее движеніе.

Вотъ почему правильный путь избрало Министерство Труда, начавъ свою законодательную работу съ выработки законопроекта о трудовомъ договорѣ.

Проектъ, разработанный съ большой тщательностью на основаніи, какъ матерьяловъ западно-европейскаго законодательства, такъ и законодательныхъ работъ Временнаго Правительства, въ настоящее время разосланъ для ознакомленія въ профессиональные рабочіе союзы. Этотъ законопроектъ состоитъ изъ 97 §§, сведенныхъ въ 14 главъ, и стремится охватить возможно полно *все* вопросы, возникающіе на почвѣ заключенія, измененія и прекращенія трудового договора.

Остановимся на нѣкоторыхъ чертахъ этого законопроекта.

Чрезвычайно цѣнной, какъ для правильнаго развитія рабочаго движенія, такъ и для обезпеченія правильнаго хода промыш-

ленности, представляется намъ ²⁴¹¹³⁵⁷⁰₃₀₃₋₀₁₁₀₁₃₃ глава законопроекта, трактующая о порядкѣ найма трудящихся.

Основной принципъ, принимаемый законопроектомъ, это обязательность для нанимателя *„приглашать нанимающихся черезъ мѣстныхъ муниципальных или земскихъ биржи труда, гдѣ таковыя существуютъ“*.

Этимъ принципомъ устраняются двѣ одинаково вредныя крайности:

- 1) возможность для нанимателя набирать рабочихъ съ улицы, помимо всякой организаціи, безъ всякаго общественнаго контроля;
- 2) обязательность для нанимателя брать рабочихъ по указанію профессиональнаго союза.

Первый способъ найма неизбежно ведетъ къ безграничному ухудшенію условий труда, толкаетъ рабочихъ на стихійныя формы борьбы, дезорганизуетъ и промышленность и рабочее движеніе.

Второй способъ найма наилучшимъ образомъ разрѣшаетъ задачу лишь при высоко развитой промышленности, при наличности мощныхъ профессиональных союзовъ, охватывающихъ сотни тысячъ рабочихъ, союзовъ, которые отстаиваютъ интересы всей профессіи, всего класса, но ни въ коемъ случаѣ не интересы той или другой случайной группы.

Въ странахъ молодого рабочаго движенія, въ странахъ мелкой промышленности, гдѣ число организованныхъ рабочихъ опредѣленной профессіи въ каждомъ городѣ опредѣляется въ нѣсколько десятковъ чело- вѣкъ или даже меньшей цифрой, — въ та-

кихъ странахъ передача въ руки профессиональныхъ союзовъ *всего* дѣла подбора рабочихъ и служащихъ въ предпріятіяхъ такъ же невозможна, какъ невозможно сохраненіе этого дѣла *цѣликомъ* въ рукахъ хозяевъ.

Законопроектъ вполне правильно ставить это дѣло подъ контроль муниципальныхъ и земскихъ биржъ труда.

Но слабая сторона законопроекта, подчеркиваемая самой редакціей выписанной нами статьи, та, что осуществленіе даннаго порядка приглашенія нанимающихся законопроектъ ставитъ въ зависимость отъ условія: *...гдѣ таковыя (биржи труда) существуютъ.*

Предстоитъ значительный трудъ по созданію этихъ биржъ труда, которыя въ настоящее время въ большей части страны не существуютъ вовсе, а въ другихъ мѣстахъ существуютъ лишь на бумагѣ.

Эта работа потребуетъ немало времени. Принципіальное рѣшеніе вопроса о способѣ найма, конечно, не можетъ быть откладываемо до полнаго завершения этой работы. Но одновременно съ изданіемъ закона, передающаго въ руки биржъ труда столь ответственное дѣло, должно было бы быть издано особое положеніе объ этихъ биржахъ. Въ частности, необходимо было бы теперь же, — хотя бы въ формѣ примѣчанія къ соотвѣтствующей статьѣ законопроекта о трудовомъ договорѣ, — фиксировать принципъ организаціи биржъ труда — паритетное представительство рабочихъ и хозяевъ при сохраненіи рѣшающаго голоса за представительствомъ демократическихъ органовъ самоуправленія.

Отмѣтимъ, что, передавая биржамъ труда рѣшающую роль въ дѣлѣ найма рабочихъ и служащихъ, законопроектъ проявляетъ, вмѣстѣ съ тѣмъ, заботу о томъ, чтобъ это не внесло дезорганизаціи въ жизнь промышленности.

Эта тенденція ясно выражена въ ниже слѣдующихъ положеніяхъ.

«Примѣчаніе къ ст. 2. Лица, выполняющія ответственныя функции по управленію, завѣдыванію и контролю, а также по храненію, какъ то: казначеи, кассиры, десятники, вѣсовщики, пріемщики, личные секретари и т. п., могутъ быть нанимаемы и помимо биржи труда, но наниматель обязанъ о каждомъ нанятомъ имъ лицѣ немедленно заявить въ биржу труда.

Ст. 3.

Для государственныхъ предпріятій и общественныхъ учрежденій и предпріятій или отдѣленій таковыхъ, работы которыхъ составляютъ военную и государственную тайну, рабочіе и служащіе могутъ быть приглашены и помимо биржи труда.

Ст. 4.

Нанимателю не воспрещается приглашать рабочихъ и служащихъ, занятыхъ по трудовому договору у другого нанимателя, но о каждомъ нанятомъ имъ лицѣ онъ обязанъ непременно заявить въ биржу труда.

Ст. 5.

Нанимателю предоставляется право свободного выбора изъ среды зарегистрированныхъ въ биржѣ труда лицъ, желающихъ

поступить на должность кормилицы, няни, караульщика, сторожа, дворника. Порядок найма остальныхъ категорій трудящихся опредѣляется правилами, существующими въ данной биржѣ труда.

Ст. 6.

Во всѣхъ случаяхъ, когда наемъ совершается помимо биржи труда, наниматель обязанъ сообщить объ этомъ въ мѣстную, а гдѣ таковой нѣтъ, въ ближайшую биржу труда».

Въ опредѣленіи рамокъ, внутри которыхъ возможно свободное волеизъявленіе сторонъ при заключеніи договора, и внѣ которыхъ договоръ недействителенъ, законопроектъ обнаруживаетъ большую осторожность, — которая можетъ быть отчасти оправдана лишь особенностями переживаемого момента.

Это замѣчаніе, прежде всего, должно быть отнесено къ ст. 17 законопроекта, которая формулирована слѣдующимъ образомъ.

„Условія трудового договора опредѣляются соглашеніемъ сторонъ. Недействительны условія, противрѣчащія правиламъ нравственности, клонящіяся къ ограниченію сторонъ въ пользованіи правомъ судебной защиты, а также условія, ухудшающія положеніе трудящагося, сравнительно съ установленнымъ законами объ охранѣ труда и правилами внутренняго распорядка въ данномъ предпріятіи“.

Послѣдній пунктъ этой статьи долженъ былъ бы быть дополненъ указаніемъ на недействительность условій, ухудшающихъ положеніе трудящагося, сравнительно съ

условіями *обычными* для данной отрасли промышленности или заключенными *коллективнымъ договоромъ*. Такое законодательное положеніе въ одинаковой мѣрѣ отвѣчаетъ, какъ требованіямъ защиты труда, такъ и интересамъ промышленности: этимъ положеніемъ предприниматель, установившій у себя сносныя условія труда, ограждается отъ недобросовѣстной конкуренціи предпринимателя, замѣняющаго эксплуатацию рабочихъ техническія усовершенствованія.

Съ этой же точки зрѣнія нужно признать чрезмѣрной осторожность законопроекта въ главѣ, трактующей о коллективномъ договорѣ.

Область дѣйствія коллективнаго договора законопроектъ намѣчаетъ во второй части статьи 19:

„Коллективный договоръ имѣетъ обязательную силу для всѣхъ членовъ заключившихъ его союзовъ, хотя бы они вступили въ союзъ уже послѣ того, какъ соглашеніе состоялось“.

Нѣтъ никакихъ указаній на то, что коллективный договоръ, заключенный большинствомъ (хотя бы квалифицированнымъ большинствомъ) предпринимателей и рабочихъ, становится обязательнымъ и для меньшинства, которое непосредственно въ заключеніи договора и не участвовало Между тѣмъ, только такое отношеніе закона къ коллективному договору можетъ дать достаточно мощный импульсъ развитію коллективныхъ тарифныхъ соглашеній, которыя столь выгодны для обѣихъ сторонъ.

Чрезмѣрно осторожнымъ представляется намъ законопроектъ и въ вопросѣ о раз-

счетных книжках. Согласно законопроекту (ст. 36), расчетные книжки признаются обязательными лишь для предприятий, в которых занято не меньше 5 чел. рабочих и служащих. Таким образом, с одной стороны, огромное число рабочих и служащих оказывается лишено той формы государственной защиты, которая обеспечивается установлением расчетных книжек; а с другой стороны, для мелких предпринимателей устанавливается льгота по сравнению с крупными, в отношении возможности эксплуатации рабочих... Повидимому, мотив ограничения области обязательности расчетных книжек у авторов законопроекта чисто практической: затруднительность ведения книжек для мелких, зачастую безграмотных хозяйчиков. Но этот мотив едва ли основателен: 1) % безграмотных нанимателей не так велик и с каждым годом, несомненно, будет уменьшаться; 2) на помощь мелким хозяевам в ведении книжек может придти инспекция труда; 3) возможно установление для мелких предприятий упрощенного типа расчетной книжки.

Во всяком случае, принцип должен быть проведен законом о трудовом договоре до конца: трудовой договор при длительном найме должен быть только письменным и обязательно должен быть выражен в форме расчетной книжки.

Необходимо отметить в законопроекте главы о правах и обязанностях обеих сторон. Эти главы (X и XI) разработаны с большой тщательностью и довольно удачно отвечают на выдвигаемые жизнью

вопросы. Столь же удачна и глава о заработной плате (XII).

Но наибольшее практическое значение для урегулирования взаимоотношений труда и капитала имеет, пожалуй, глава XIII законопроекта, касающаяся вопроса о прекращении и расторжении трудового договора.

Как известно, в вопросе о расторжении договора у нас наблюдаются в настоящее время лишь две крайности:

либо хозяин рассчитывает рабочих и служащих по личному своему усмотрению;

либо хозяин оказывается совершенно лишены права увольнения служащих, даже при явном злоупотреблении с их стороны.

Обе крайности должны быть отброшены. И законопроект совершенно правильно намечает целый ряд условий, при которых возможно одностороннее расторжение договора (с предупреждением за 2 недели). Нормы, устанавливаемые по данному вопросу законопроектом, таковы:

Ст. 78.

„Трудовой договор может быть расторгнут нанимателем по следующим основаниям:

1) вследствие злоупотребления доверием нанимателя в тех случаях, когда возложенная на нанявшегося деятельность предполагает особое к нему доверие;

2) вследствие упорного неправомерного неисполнения нанявшимся, без уважительных причин, обязанностей, возлагаемых на него договором, указаниями нанимателя и правилами внутреннего распорядка;

3) вследствие учинения нанявшимся насилия или угрозы насилем над нанима-

телемъ, членами его семьи или лицами, работающими вмѣстѣ съ нимъ;

4) вслѣдствіе поврежденія нанявшимся имущества нанимателя и допущенной имъ грубой, не оправдываемой условіями и обстановкой работы, неосмотрительности, подвергающей опасности жизнь или имущество нанимателя, членовъ его семьи и занятыхъ у него лицъ;

5) вслѣдствіе неявки нанявшагося на работу болѣе трехъ дней сряду или въ сложности болѣе шести дней въ мѣсяцъ безъ уважительныхъ причинъ;

6) вслѣдствіе неявки нанявшагося на работу безъ согласія нанимателя болѣе двухъ недѣль сряду по уважительнымъ причинамъ, исключая неявку вслѣдствіе увѣчья, несчастнаго случая или заболѣванія;

7) вслѣдствіе привлеченія нанявшагося къ слѣдствію и суду по обвиненію въ преступномъ дѣяніи, влекущемъ за собой наказаніе не ниже заключенія въ тюрьмѣ,

8) вслѣдствіе пріостановленія болѣе двухъ недѣль работъ въ предпріятіи вслѣдствіе пожара, наводненія, взрыва паровика, разрушенія предпріятія и т. п. непреодолимыхъ обстоятельствъ, препятствующихъ производству работъ;

9) вслѣдствіе неспособности нанявшагося къ труду;

10) вслѣдствіе ликвидаціи предпріятія или сокращенія штата, вызваннаго реорганизацией или сокращеніемъ производства.

Ст. 80.

Трудовой договоръ можетъ быть расторгнутъ нанявшимся по слѣдующимъ основаніямъ:

1) вслѣдствіе нарушенія принятой на себя нанимателемъ обязанности ~~заботы~~ ^{заботы} нанявшемуся жилище и продовольствіе (ст. 67) а также обязанностей, указанныхъ ст. ст. 57 и 58 сего закона;

2) вслѣдствіе жестокаго обращенія съ нанявшимся или посягательства на его честь со стороны нанимателя, замѣстителя или членовъ его семьи;

3) вслѣдствіе того, что наниматель не даетъ возможности нанявшемуся отправлять условленную по договору дѣятельность, хотя послѣдній имѣетъ имущественный или нравственный интересъ въ ея отправленіи;

4) вслѣдствіе непредвидѣнныхъ измѣненій въ состояніи здоровья нанявшагося, создающихъ необходимость прекратить или перемѣнить трудовую дѣятельность;

5) Вслѣдствіе выхода замужъ."

Объемъ журнальной статьи не позволяетъ мнѣ остановиться на другихъ чертахъ разсматриваемаго законопроекта.

Выработанному Министерствомъ Труда проекту предстоитъ пройти еще черезъ горнило обсужденія въ рабочихъ организацияхъ, а затѣмъ черезъ фракціонную и комиссіонную разработку въ парламентѣ.

Несомнѣнно, что при этомъ изъ законопроекта будутъ устранены многіе дефекты, которые могутъ быть отмѣчены въ нынѣшней его редакціи.

Но нельзя не признать, что и въ нынѣшнемъ видѣ законопроектъ представляется плодомъ серьезной, вдумчивой работы, направленной къ ясно сознаваемой цѣли.

Вл. В.

Денежный кризисъ въ Германіи и Австро-Венгріи *)

На денежномъ рынкѣ Германіи и Австро-Венгріи происходятъ въ настоящее время событія, достаточно хорошо знакомыя у насъ, въ Россіи. Населеніе, поддавшееся паникѣ, усиленно тезаврируетъ денежные знаки. Обыватель пересталъ довѣрять даже наиболѣе крупнымъ банкамъ. Такой страхъ вызванъ не только внѣшнимъ положеніемъ Германіи и Австро-Венгріи, при которомъ всегда неизбѣжно замѣшательство на денежномъ рынкѣ, но и боязнью „большевизма“, при наступленіи котораго населеніе ждетъ конфискаціи денежныхъ капиталовъ, хранящихся въ банкахъ. Вызванный подъ влияніемъ паническаго страха населенія денежный кризисъ, связанный съ тезаврированіемъ денежныхъ знаковъ, обострится еще и общимъ несомнѣннымъ разстройствомъ денежнаго обращенія. И Германія и Австро-Венгрія испытываютъ въ данный моментъ сильную нужду въ денежныхъ знакахъ. Какъ и у насъ въ Россіи въ свое время, и въ сосѣднихъ

центральныхъ державахъ разстройство денежнаго обращенія вызвано однѣми и тѣми же причинами. Отчасти причинами технического характера, какъ объясняетъ австрийское офиціозное сообщеніе, изношенностью машинъ въ государственной типографіи, трудностью приспособить производство этой типографіи къ сильному и все растущему спросу на денежные знаки со стороны населенія. Но болѣе существенной причиной является, конечно, чрезвычайный ростъ выпускаемыхъ въ обращеніе банкнотъ. За время съ іюля по сентябрь тек. года было выпущено въ Германіи новыхъ банкнотъ на сумму въ 4 миллиарда мар., а послѣдній, девятый внутренній заемъ, по видимому, расходуется не такъ, какъ прошлые займы, и срокъ подписки на этотъ заемъ впервые за все время войны продолженъ на двѣ недѣли. При такихъ условіяхъ германское правительство вынуждено было спѣшно принять мѣры къ устраненію денежнаго кризиса. 23 октября союзный совѣтъ издалъ постановленіе, на основаніи котораго купоны военныхъ займовъ, срокъ оплаты которыхъ приходится на 2 января 1919 г., до этого времени должны приниматься всѣми учрежденіями и лицами въ качествѣ законныхъ орудій платежа. Всего такихъ купоновъ имѣется на сумму 800 м. мар. купюрами въ 2 м. 50 пф., 5 м., 12 м. 50 пф., 25 м., 125 м. и 500 м. Кромѣ того, въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ разрѣшено выпустить временные денежные знаки (Notgeld).

*) Перепечатываемая нами статья С. Загорскаго рисуетъ картину денежнаго обращенія въ странахъ Центральной Европы наканунѣ распадѣнія Австро-Венгріи и взрыва революціи въ Германіи. Но мы полагаемъ, что приводимыя въ статьѣ данныя не утратили интереса: экономическіе процессы устойчивѣе, нежели политическія формы. И при самыхъ рѣзкихъ измѣненіяхъ политической карты Европы продолжаютъ свое дѣйствіе тѣ экономическія силы, результаты которыхъ сказываются въ колебаніяхъ денежныхъ курсовъ.

Несомнѣнно, при этихъ мѣрахъ пока дѣло идетъ лишь объ устраненіи техническихъ затрудненій въ денежномъ обращеніи. Превращеніе купоновъ займовъ въ денежные знаки, обязательные къ приему, есть вначалѣ всегда только чисто техническое средство. Но не приходится сомнѣваться, что при томъ состояніи, въ которомъ находится теперь денежное обращеніе въ Германіи, и при общей политической ситуации, обращеніе наряду съ банкнотами, свидѣтельствами казначейства и билетами ссудныхъ кассъ еще и новыхъ знаковъ въ видѣ купоновъ займовъ, должно будетъ способствовать еще большому разстройству денежной системы.

Австро-Венгрія къ тому же уже стала на путь официальнаго признанія совершившейся девальвации. Билетное обращеніе въ Австро-Венгріи росло за время войны слѣд. образомъ: наканунѣ войны оно составляло 2,129 м. кр., къ концу 1914 г.—5,136 м. кр., къ концу 1916 г.—10,888 м. кр., къ концу 1917 г.—18.439 м. кр., къ июлю 1918 г.—23.000 м. кр., къ 1 октября 1918 г.—27.000 м. кр. За послѣдній годъ билетное обращеніе возросло сильнѣе, чѣмъ за предыдущіе три года войны. Несомнѣнно, что и въ Австро-Венгріи произошло значительное обезцѣненіе австрійской кроны, но этотъ фактъ находилъ свое выраженіе до сихъ поръ въ различныхъ измѣненіяхъ, происшедшихъ въ народномъ хозяйствѣ Австро-Венгріи, но не получилъ официальнаго признанія государства. Теперь, мѣсяць тому назадъ, австро-венгерское правительство издало распоряженіе о томъ, чтобы всѣ таможенныя пошлины, при оплатѣ

ихъ банкнотами, исчислялись въ размѣрѣ на 150% или въ 2½ раза превышающемъ размѣръ пошлины, установленный въ дѣйствующемъ таможенномъ тарифѣ. Распоряженіе это означаетъ ничто иное, какъ признанное государствомъ и закрѣпленное закономъ обезцѣненіе австрійской валюты въ 2½ раза. Кромѣ того, тѣмъ самымъ признается, что банкноты должны приниматься при платежѣ пошлины съ лажемъ. Стоимость банкноты по прежнему золотому курсу на 150% стоитъ ниже паритета. Австрійская крона, стоившая ранѣе 50 крейцеровъ или 100 геллеровъ, теперь признана равной 20 крейцерамъ или 40 геллерамъ. Распоряженіе касается пока только уплаты пошлины. Но не трудно предвидѣть, что официальное установленіе государствомъ лажа хотя-бы только для опредѣленныхъ платежей не останется безъ вліянія и на весь денежный оборотъ.

Въ Австро-Венгріи сдѣланъ первый шагъ къ девальвации. Законы денежнаго обращенія таковы, что за первымъ шагомъ неизбѣжны и слѣдующіе шаги въ томъ же направленіи. Несомнѣнно, что такая участь ждетъ не одну только Австро-Венгрію. Послѣдніе дни обнаружили, что при малѣйшемъ толчкѣ потрясеніе легко охватываетъ и казавшуюся столь прочной денежную систему. Если война принесла съ собой разстройство всей хозяйственной жизни, то и миръ на первыхъ порахъ неизбѣжно вызоветъ осложненія и потрясенія.

Прив.-доц. С. Загорскій.

Экономическое значеніе Предкавказья.

(Статистическая справка).

За промежутокъ времени съ 1911 по 1915 годъ средній годичный урожай въ Россіи выражается въ слѣдующихъ цифрахъ (въ миллионѣхъ пудовъ):

	Пшеница		Ячм.	Вмѣстѣ
	Озим.	Яров.		
Европ. Россія (51 губернія).	233	585	462,66	1280,66
Кубанск. обл.	75	72	57	174
Ставроп. губ.	46	22	32	100
Терская обл.	14	0,8	8,6	23,4
Остальн. ча- сти Россіи .	80	250,2	75,39	405,59

Сѣв. Кавказъ производитъ ежегодно 300,000 пуд. пшеницы и ячменя, что составляетъ 15% урожая этихъ хлѣбовъ по всей Россіи, или 23% производства Европейской Россіи, причемъ изъ этого количества 13% приходится на одну лишь Кубанскую область. Если взять исключительно урожай озимыхъ хлѣбовъ въ Россіи, то на Сѣв. Кавказъ приходится 30% его.

Избытокъ урожая въ Предкавказьи за 1915 г. выражается въ слѣдующихъ цифрахъ:

Пшеница--105 582.000; ячмень--54.577.000 т. е. 25% общаго количества, даваемого сорока шестью избыточными губерніями.

Еще важнѣе роль Предкавказья какъ поставщика маселъ и жировъ для Россіи. Передъ войной въ Россіи ежегодно добывалось 26,25 миллионѣхъ пуд. растительнаго масла, изъ коихъ 11.000.000 пуд. подсолнечнаго масла.

Урожай подсолнечнаго сѣмени выразился въ слѣд. цифрахъ (въ миллионѣхъ пудовъ):

	1914 г.	1915 г.
Предкавказье	21,5	15,6
Европейск. Россія	27,6	29,6
Остальн. части Россіи	5,2	2,5
Итого.	54,3	47,7

Такимъ образомъ на долю Предкавказья приходится изъ общаго производства Россіи подсолнечнаго сѣмени— $\frac{1}{3}$, озимой пшеницы— $\frac{1}{3}$, ячменя— $\frac{1}{6}$. Эти результаты достигаются при экстенсивномъ веденіи хозяйства, принятомъ въ Россіи.

Великороссія, Закавказье и Туркестанъ нуждаются въ хлѣбѣ Сѣвернаго Кавказа. Въ 1918 году турецкая Армения и Эрзерумскій вилайетъ также были снабжены Сѣверо-Кавказскимъ хлѣбомъ. Производство хлопка въ Туркестанѣ и Закавказьи находится въ зависимости отъ полученія хлѣба съ Сѣв. Кавказа.

ХРОНИКА.

За-границей.

Государственные доходы Англии.

За четверть года съ 1-го іюля по 1-ое октября государственные доходы Англии составили 343 милл. ф. ст., т. е. по сравнению съ соответствующимъ періодомъ прошлаго года повышеніе на огромную сумму въ 88 милл. ф. (почти 1 миллиардъ рублей по до-военному курсу). Обложение военныхъ прибылей дало неимовѣрную сумму въ 134 милл. ф. (повышеніе на 48 милл. ф.). Ввозныя пошлины принесли 47 милл., что опять-таки даетъ повышеніе на 13 милліоновъ.

Бумажныя деньги въ скандинавскихъ странахъ.

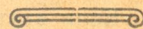
Насколько разстроено финансовое хозяйство даже нейтральныхъ странъ, показываютъ цифры объ огромномъ выпускѣ бумажныхъ денегъ для скандинавскихъ странъ. Цифры эти слѣдующія:

	Швеція.	Норвегія.	Данія.
	Милліоны кронъ.		
31 іюля 1914 г.	228	122	157
" " 1917 "	442	293	289
" " 1918 "	645	372	365

Увеличеніе за четыре года составляетъ, такимъ образомъ: въ Швеціи 183%, въ Норвегіи 205% и въ Даніи 133%.

Оплата купоновъ по русскимъ бумагамъ въ Германіи.

Съ 14 октября Германія, получивъ русское золото, приступила къ оплатѣ купоновъ русскихъ государственныхъ и гарантированныхъ цѣнныхъ бумагъ. Оплата происходитъ въ маркахъ, причемъ золотой рубль считается равнымъ 3,24 марки, а бумажный рубль—1,10 марки. Купоны, которые могли быть оплачены въ другихъ иностранныхъ валютахъ, оплачиваются по расчету 1 рубль—2,16 марки. Кромѣ того, владѣльцы бумагъ получаютъ 5% годовыхъ со дня срока купона до момента оплаты.

Въ Россіи.

Закрытіе 138 химическо-бумажныхъ фабрикъ.

За отсутствіемъ хлопка закрыты съ 12 октября по постановленію „Центротекстиля“ 138 хлопчато-бумажныхъ фабрикъ въ Центральномъ районѣ.

Въ постановленіи по этому поводу выражается надежда, что къ открытію нави-

гации (въ будущемъ году) при удачной ликвидации гражданской войны удастся возобновить работы.

Увольняемымъ рабочимъ уплачивается впередъ за мѣсяць.

Для нахождения работы для уволенныхъ „Центротекстиль“ призываетъ профсоюзъ „пересмотрѣть семейное и материальное положеніе своихъ членовъ, а также дисциплинированность наличнаго состава рабочихъ въ предприятияхъ, пополнить и замѣнить рабочей составъ, принимая мѣры къ размѣщенію на фабрикахъ безработнаго пролетаріата“.

Разстройство транспорта.

Въ „Финансахъ и Народномъ Хозяйствѣ“ помѣщена статья о желѣзнодорожномъ транспортѣ сѣвера. Въ статьѣ отмѣчается все еще продолжающееся ухудшеніе въ состояніи желѣзныхъ дорогъ. На дорогахъ сѣвернаго округа (Николаевская, Сѣверо-Западная, Сѣверная, М.-В.-Рыбинская, Мурманская и друг.) процентъ неисправныхъ паровозовъ составлялъ:

Въ началѣ 1916 г.	16,8
„ „ 1917 „	16,5
Ноябрь 1917 „	29
Декабрь 1917 „	32
Январь 1918 „	38
Апрѣль 1918 „	39
Май 1918 „	41
Іюль 1918 „	42
Октябрь 1918 „	43

Въ ноябрѣ количество вагоновъ въ ремонтѣ составляло 6⁰/₀, въ іюнь текущаго года оно достигаетъ 20⁰/₀, затѣмъ насту-

паетъ нѣкоторое улучшеніе, но въ сентябрѣ вновь доходитъ до 20⁰/₀. Производительность ремонта вагоновъ составляетъ всего 30—50⁰/₀ обычнаго.

Воспрещеніе вывоза металловъ изъ Россіи.

На засѣданіи Коллегіи Отдѣла Металла В. С. Н. Х. 11 сентября былъ заслушанъ докладъ о наличныхъ запасахъ ряда металловъ въ Россіи.

Цвѣтные металлы получались, главнымъ образомъ, изъ за-границы.

Основными производителями мѣди являлись—Кавказъ (Закавказье) и Уралъ. На первый разсчитывать теперь не приходится, на Уралѣ же можно разсчитывать получить не свыше 300 тысячъ пудовъ за второе полугодіе сего года.

Запасы мѣди не очень велики, всего около 2—2,5 миллионвъ пудовъ. Требования все растутъ, а потому уменьшеніе наличности за счетъ вывоза мѣди крайне нежелательно, ибо даже при полномъ восстановленіи Урала будетъ получено оттуда всего около 1 миллиона пудовъ.

Съ цинкомъ дѣло обстоитъ хуже, такъ какъ огромное большинство производственныхъ заводовъ отошло вмѣстѣ съ Польшей. Наличность цинка полностью не учтена, но во всякомъ случаѣ она не превышаетъ 300 тысячъ пудовъ.

Запасы свинца также не превышаютъ 2—3 сотни тысячъ пудовъ.

Олово въ Россіи не производится, а потому ни одного пуда его, такъ же, какъ и жести, вывозить нельзя.

Выслушавъ этотъ докладъ, Коллегія признала необходимымъ воспретить вывозъ всѣхъ металловъ и довести объ этомъ до свѣдѣнія Президіума В. С. Н. Х., Совѣта Нар. Хозяйства Сѣвернаго района, комиссіи по товарообмѣну и другихъ совѣтскихъ хозяйственныхъ учрежденій.

Статистика труда.

Секція статистики труда Московскаго Совнархоза періодически публикуетъ сводки о составѣ рабочихъ, заработной платѣ и рабочемъ времени по 14 губерніямъ Московской области. Эти сводки, умѣло составленныя, но до сихъ поръ почти не замѣченныя прессой, заключаютъ въ себѣ очень много цѣннаго и интереснаго матеріала.

Апрѣльскій, майскій и іюньскій отчеты показываютъ по числу рабочихъ, устойчивое положеніе. Это былъ періодъ, когда чисто-военная промышленность уже прекратила свое существованіе, а мирная (текстильная раньше всего) еще не попала въ критическую полосу.

Очень важные выводы можно сдѣлать изъ цифръ, показывающихъ распределеніе рабочихъ по полу.

Процентъ мужчинъ былъ:

	1-го января. 1914 г.	1 іюня. 1917 г.	1 іюня. 1918 г.
Обработка хлопка . . .	45	32	35
„ шерсти . . .	57	45	45
„ шелка . . .	33	25	29
„ льна, пеньки	47	34	41
Другіе текстильныя отрасли . . .	44	24	33
Обработка металловъ .	92	80	85

Такимъ образомъ, процентъ мужчинъ хотя и увеличился послѣ заключенія мира, но онъ еще очень далекъ отъ до-военнаго уровня. Въ общемъ и цѣломъ, составъ рабочаго населенія еще и въ настоящее время сохраняетъ всѣ черты военной эпохи. Это объясняется вѣроятно тѣмъ, что масса демобилизованныхъ рабочихъ устремилась въ деревню, а въ города вернулись лишь одиночки, не имѣющіе никакой связи съ землей.

Что касается заработной платы, то она за апрѣль, май и іюнь почти совершенно не измѣнилась.—Средняя плата за часъ труда составляла въ апрѣль—1 р. 35 к., въ маѣ—1 р. 34 к., въ іюнѣ—1 р. 37 к. Ниже всего она стояла въ обработкѣ льна (95 к.), выше всего—въ обработкѣ животныхъ продуктовъ (главн. образомъ, кожанной): 1 р. 84 коп. Средняя мѣсячная плата составляла въ іюнѣ невысокую сумму въ 234 рубля. Средній заработокъ въ день составлялъ въ Москвѣ 15 руб., въ Смоленской губ.—14,69 р., въ Тверской и Казанской—12—13 р. и т. д. Ниже всего онъ стоялъ въ Курской (?) и Вологодской губ.—8,10—8,20 руб.

Число рабочихъ дней и рабочихъ часовъ очень невелико. На одного рабочаго приходится въ маѣ 16,6 рабочихъ дней, въ іюнѣ—20,5. Рабочихъ часовъ приходится въ маѣ—139, въ іюнѣ—169,3. Въ этомъ отношеніи положеніе всѣхъ отраслей промышленности болѣе или менѣе одинаково (кромѣ умирающей шелковой индустріи). Это показываетъ, что причины низкой производительности надо искать не въ отдѣльной фабрикѣ, а въ общихъ условіяхъ жиз-

ни, и раньше всего въ продовольственныхъ условіяхъ, заставляющихъ рабочихъ покидать періодически фабрику на нѣсколько дней, чтобъ отправиться въ поиски за хлѣбомъ.

Новыя государственныя монополіи.

Въ настоящее время въ большевистскихъ кругахъ обсуждается законопроектъ „о государственной организаціи торговли“. Проектъ распадается на двѣ части: „монополизуемые продукты“ и „немонополизованные продукты“.

Согласно проекту, предполагается ввести полную государственную монополію на резиновыя издѣлія, табакъ, папиросы, сахаръ, спиртъ, крахмально-паточныя издѣлія, обувь фабричнаго производства, колониальныя товары, соль, спички, всѣ издѣлія ткацкихъ фабрикъ, нитки, мыло, свѣчи, керосинъ, гвозди, подковы, консервы, писчую и почтовую бумагу, нѣкоторые сорта посуды, дрожжи, соду, чернила и растительныя масла. Этотъ списокъ, въ особенности, если прибавить къ нему существующую уже монополію на уголь, охватываетъ значительное большинство фабрично-заводскаго производства Россіи, а если присоединить хлѣбную монополію, то въ рукахъ государства сосредоточивается не меньше 75% всего производства народнаго хозяйства.

Для завѣдыванія государственной торговлей перечисленными товарами создается цѣлая сѣть новыхъ органовъ. Во-первыхъ, планъ распредѣленія ихъ вырабатывается новой „Комиссіей производственныхъ про-

граммъ“ при Высшемъ Совѣтѣ Народнаго Хозяйства. Во-вторыхъ, комиссаріатъ продовольствія преобразовывается въ комиссаріатъ снабженія („Комснабъ“). При комиссаріатѣ снабженія образуется Центральная комиссія монопольныхъ продуктовъ („Цекмонъ“); а въ губернскихъ городахъ — губернскія комиссіи монопольныхъ продуктовъ („Гукмонъ“).

Наконецъ, для скупки монопольныхъ продуктовъ комиссаріатъ снабженія получаетъ фондъ въ 3 миллиарда рублей.

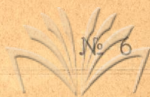
Во второй части законопроекта предусмотрено регулированіе торговли почти всѣми остальными товарами. Здѣсь частная торговля не запрещается, но для контроля надъ ней создается рядъ новыхъ органовъ. Во главѣ ставится главное управленіе Оптоцентрами („Главоптѣ“) комиссаріата торговли и промышленности. Ему подчинены „Оптоцентры“ — организаціи, управляющія торговлей, каждая въ своей отрасли, но во всероссійскомъ масштабѣ. Наконецъ, Оптоцентры создаютъ мѣстныя комиссіи цѣнъ.

Въ случаѣ своего осуществленія, проектъ создастъ очень сложный механизмъ, не лишенный свойствъ бюрократизма.

Ж а У к р а и н ѣ.

Положеніе желѣзнодорожнаго транспорта на Украинѣ.

Записка совѣта съѣзда горнопромышленниковъ о крайне тяжеломъ положеніи желѣзнодорожнаго транспорта на Украинѣ

отмѣчаетъ, что добыча минеральнаго топлива въ Донецкомъ бассейнѣ съ 154 милліоновъ пудовъ въ мартѣ 1917 г. постепенно уменьшилась до 27 милліоновъ пудовъ въ маѣ 1918 г. Вывозъ за то же время уменьшился съ 103 мил. пуд. до 16 мил. пуд. Но въ слѣдующій періодъ добыча возрастала съ 27 мил. пуд. въ маѣ т. г. до 41 мил. пуд. въ августѣ и, по предположенію горнопромышленниковъ и особаго совѣщанія по топливу, будетъ возрастать до конца года. Вывозъ, уменьшившись въ маѣ т. г. до 15 мил., остается на этой цифрѣ въ іюль и августѣ и, по предположенію особаго совѣщанія по топливу, больше этого желѣзныя дороги, по состоянію своему, не вывезутъ и въ октябрѣ и ноябрѣ т. г. Такимъ образомъ, несмотря на всѣ тяжелыя условія, добыча минеральнаго топлива фактически будетъ увеличиваться и въ то же время вывозъ по желѣзнымъ дорогамъ стоитъ на небывало низкомъ уровнѣ и, по предположеніямъ на ближайшее время, не увеличится вслѣдствіе неудовлетворительной ихъ работы по перевозкамъ грузовъ. Вслѣдствіе этого запасы угля начинаютъ угрожающе возрастать и теперь превышаютъ 100 мил. пуд., т. е. дошли до полугодоваго запаса, при вывозѣ въ 16 мил. пудовъ въ мѣсяцъ.

Для нуждъ Украины, при нормальной жизни страны, необходимо отправлять на рынокъ 74 мил. пуд. минеральнаго топлива въ мѣсяцъ. Между тѣмъ, вывозится почти пятая часть мѣсячной потребности. При этомъ изъ общаго количества 16 мил. пуд. желѣзныя дороги получаютъ 10—12 мил. пуд., а теперь требуютъ даже 15 мил.

пуд., и поэтому для всего остальнаго рынка остается въ лучшемъ случаѣ только 4 мил. пуд., что равняется 8 проц. потребленія.

При такомъ положеніи вывоза не можетъ не только возродиться ни одна отрасль промышленности, но и продолжать существовать иѣющійся остатокъ ея.

На металлургическихъ заводахъ изъ 65 доменныхъ печей въ настоящее время работаютъ только 2, на краматорскомъ и русско-бельгійскомъ заводахъ, но и краматорскому заводу грозитъ остановка домны.

Сахарные заводы получаютъ въ среднемъ четвертую часть потребности, что грозитъ сокращеніемъ производства сахара. Машино-строительные заводы, изготовляющіе предметы первостепенной важности: паровозы, котлы, желѣзнодорожныя принадлежности, с.-х. машины и т. д., все время работаютъ съ перерывами изъ за неподвоза топлива по желѣзнымъ дорогамъ. Мукомольныя мельницы останавливаютъ работы по той же причинѣ. Въ городахъ то и дѣло останавливаются трамваи, прекращается электрическое освѣщеніе и даже—чего вообразить нельзя было раньше—водоснабженіе.

Очевидно, что на зиму населеніе не будетъ обеспечено топливомъ.

Вслѣдствіе недостатка топлива на желѣзныхъ дорогахъ, паровозы отапливаются неподходящими сортами угля. Вслѣдствіе этого уменьшаются составы поѣздовъ и вызывается неисправность транспорта въ отношеніи всѣхъ остальныхъ грузовъ. Въ частности недоставка во-время свекловича по желѣзн. дор. грозитъ въ концѣ по-

дирать ходъ работъ свекло-сахарныхъ заводовъ.

Данныя харьковскаго порайоннаго комитета, относящіяся къ подвижному составу, весьма показательны. Количество больныхъ паровозовъ поднялось къ началу сентября до 45⁰/₀ наличнаго парка. Процентъ больныхъ товарныхъ вагоновъ, по приблизительнымъ опредѣленіямъ — не менѣе 25⁰/₀. Соответствующія цифры за августъ мѣсяцъ прошлаго года — 21 и 11⁰/₀, что заставило въ свое время управление желѣзныхъ дорогъ охарактеризовать положеніе, какъ въ высшей степени тяжелое, грозящее катастрофой.

Однако перевозочная дѣятельность желѣзныхъ дорогъ упала еще ниже, чѣмъ то можно было предположить по состоянію средствъ транспорта.

Въ августъ прошлаго года вагоновъ было 109,995, а паровозовъ 2800, въ истекшемъ августѣ мѣсяцѣ количество вагоновъ было 61.970, паровозовъ 2.643, т.е. уменьшеніе для вагоновъ на 43,7⁰/₀ и паровозовъ на 9,2 проц., а за вычетомъ больныхъ паровозовъ на 31,7 проц., перевозочная же дѣятельность желѣзныхъ дорогъ за августъ мѣсяцъ понизилась на 68,7⁰/₀ противъ августа прошлаго года.

Запасы минеральнаго топлива къ 1-му сентября были около 7 мил. пуд., или менѣе чѣмъ на двѣ недѣли при сокращенной работѣ.

Но самое печальное, — говорится въ запискѣ, — то, что нѣтъ никакихъ данныхъ въ пользу улучшенія положенія съ транспортомъ, и въ ближайшіе мѣсяцы октябрь и ноябрь желѣзн. дороги едва ли вывезутъ

больше, чѣмъ въ августъ и сентябрь 1903 г. дается совершенно безнадежное положеніе для всей добывающей и обрабатывающей промышленности и для всей хозяйственной жизни страны.

Товарообмѣнъ съ Германіей.

По официальнымъ даннымъ, товарообмѣнъ между Германіей и Украиной до 7 сентября выразился въ слѣдующихъ цифрахъ: изъ Украины въ Германію отправлено 9368 вагоновъ, изъ нихъ 2692 съ хлѣбомъ, 5572 со скотомъ и съѣстными припасами, 1104 съ сырьемъ. За то же время изъ Германіи на Украину отправлено 19525 вагоновъ, изъ коихъ 18528 съ углемъ и 997 съ различными другими предметами.

Товарообмѣнъ съ Великороссіей.

Въ ближайшемъ времени предполагается созвать въ Кіевѣ учредительное собраніе изъ представителей всѣхъ торговыхъ, промышленныхъ и финансовыхъ круговъ для обсужденія основныхъ положеній по организаціи общества, имѣющаго цѣлью содѣйствовать развитію экономическихъ силъ страны, установленію тѣсной экономической связи и правильныхъ торговыхъ сношеній съ Великороссіей, расширенію этихъ экономическихъ сношеній, въ формѣ товарообмѣна, защитѣ частно-правовыхъ претензій украинскихъ торгово-промышленныхъ организацій, предприятий частныхъ гражданъ, а равно подготовки къ заключенію торговаго договора.

Инициатива созданія общества исходитъ отъ „Протофиса“.

Железнодорожное строительство и лесное хозяйство.

В настоящее время лесным департаментом министерства земледелия разрабатывается ряд проектов постройки железных дорог, в целях наилучшего использования лесных богатств края. Так, в Полесье предполагено построить до 270 верст паровой и конной тяги; в этом смысле ведутся изыскания. В Олевском районе (Холмско-Волынское управление) изыскания уже закончены, составлена смета в 14 миллионов рублей, предусматривающая постройку 175 верст главного пути и 16 верст станционного. К постройке этих путей будет приступлено в ближайшее время.

В Киево-Подольском управлении организуются изыскательные партии для Межигорского, Старо-Петровского, Киевского, Святошинского, Васильковского, Боярского, Фастовского, Шершневого и Триплевского лесничеств.

В первую очередь в Киево-Подольском управлении предполагено построить около 135 верст. В Черниговском управлении к изысканиям еще не приступлено, хотя постройки также предполагаются. Приступлено к изысканиям для постройки 60-ти верст пути, соединяющих Волчанск и Гущев (Харьк. губ.).

Организация сушильно-консервного дела.

По соглашению с министерством продовольствия в ведение министерства земле-

делия переданы все, находящиеся до этого времени в ведении продовольственных органов, сушильные заводы и упаковочные пункты для овощей в Харьковской губернии. Всего 15 заводов в 11 населенных пунктах. Для успешной деятельности, эти предприятия нуждаются в основательном ремонте, частичных переделках и доорудований. Средств на это, а также для закупки сырья, заготовки топлива и покрытия операционных расходов заводы не имеют. На основании этого, министерство земледелия по соглашению с финансовой комиссией обратилось в совет министров с ходатайством об ассигновании 3 миллионов рублей на расходы по организации сушильно-консервного дела с более широким масштабом и для поднятия его в смысле технического.

Министерство земледелия рассчитывает, что после производства необходимых ремонтов и улучшений в постановке дела, названные заводы будут давать около 30 тысяч пудов сушеных продуктов в год.

Покупка украинских предприятий петроградскими финансистами.

На днях группа петроградских финансистов купила Спичинецкой сахарный завод за 8½ миллионов рублей. Паи Спичинецкого т-ва в продолжении многих лет были в наследственном владении одной и той же семьи.

Въ Азербейджанѣ.

Добыча нефти за октябрь 1918 г.

На старыхъ площадяхъ 6.298.615 п., на Биби-Эйбатъ 1.647.723 п. Итого на старыхъ площадяхъ 7.946.338 п. На Сураханской площади 1.583.075 п. Всего на всѣхъ площадяхъ 9.529.413 п.

Въ томъ числѣ:

„Нобель, бр “, товарищество	2.017.955
Бакинское нефтяное о-во	706.741
Каспійско-Черноморское о-во	679.913
Каспійское т-во	601.561
Русское т-во „Нефть“	597.753
Манташевъ и К ⁰	461.550
Зубалова О. И.	338.254
Ліанозовъ Г. М.	256.895
Бенкендорфъ и К ⁰	240.574
Московско-Кавказское т-во	234.043
Мирзоевы, бр.	218.400
„Борнь“	175.470
Шибаетъ С. М. и К ⁰	151.360
Теръ-Акоповъ И. Н.	143.528
Асадуллаевъ	117.205
Европ. корпорація неф. пром.	110.150
„Кавказъ“, о-во	82.950
Рыльскій, акц. о-во	61.729
Московско-Волжское о-во	52.900
Биби-Эйбатское о-во	48.300
Балахан-Забратское о-во	46.591
„Руно“	37.328
Голенищевъ-Кутузовъ и К ⁰	33.000
„Сураханы“, о-во	29.000
„Петроль“, о-во	28.000
Нагіевъ М.	25.164
Рыльскій Ст. Ив.	23.600
„Гаджинскій—Баку“ о-во	23.024
Балаханское нефтяное о-во	19.503
Миловъ и Таировъ	18.800
Арало-Каспійское о-во	15.000
Меликовъ Гусейнъ	14.601
Поповъ И. Р. и К ⁰	11.087

Апшеронское о-во	364.995
Питоевъ и К ⁰	308.600
Московско-Сураханское о-во	350

Итого 7.639.963

Въ томъ числѣ фонтанной нефти на Биби-Эйбатъ 364.995 пуд. и въ Сураханахъ 146.388 пуд.

Кромѣ того, добыто въ Сураханахъ бѣлой нефти 3.551 п. и газовъ 120.012 п.

Бакинскій рынокъ.

За послѣднюю недѣлю, богатую политическими переменами, измѣнился и рынокъ. Прежде всего, прекратился привозъ продуктовъ, и Баку живетъ наличными запасами. На рынкѣ все меньше и меньше товаровъ. Почти нѣтъ привоза фруктовъ, весьма вздорожавшихъ за это время. Яблоки поднялись почти на 100%; винограду немного, и продается онъ по 4 руб.; рыбы почти нѣтъ, а случайно появляющаяся продается по 4 руб. фунтъ; хлѣбъ вздорожалъ: фунтъ 3 р. 50 к., вмѣсто 2 р. 60 к.—3 руб.; икра—22 руб., масло отъ 20 до 26 руб., меда мало, цѣна его 26 руб., сахару тоже немного, и продается онъ по 32 руб., молочныхъ продуктовъ нѣтъ, кромѣ плохого молока по 7 руб. за стаканъ; остальные продукты не особенно поднялись въ цѣнѣ.

Угнетенность рынка объясняется ослабленіемъ привоза (возможно, временнымъ) и паническимъ давленіемъ бакинской публики. Почему-то убѣжденные, что все вздорожаетъ, обыватели сейчасъ помѣшаны на дѣланіи запасовъ: идетъ усиленная закупка всякой провизіи, рассчитанная не на немедленное потребленіе, а на храненіе на всякій случай. По законамъ спроса и предложенія рынокъ реагируетъ на это повышеніемъ цѣнъ, что еще больше взвинчиваетъ покупателей.

Въ Грузіи.

Земское обложеніе.

Отдѣломъ мѣстнаго хозяйства Министерства Внутреннихъ Дѣлъ разработанъ для внесенія въ парламентъ проектъ закона о земскомъ обложеніи, предусматривающій источники послѣдняго, способы обложенія, въ нѣкоторыхъ случаяхъ предѣльные его размѣры и пр.

Согласно законопроекту, уѣздныя и волостныя земскія учрежденія могутъ назначать земскіе сборы со всякаго рода недвижимыхъ имуществъ—земель, жилыхъ домовъ фабричныхъ, заводскихъ и торговыхъ сооружений, что является основнымъ источникомъ обложенія. Сверхъ того, въ доходы земствъ поступаютъ сборы съ патентовъ на заведенія для выдѣлки и продажи питей (25% стоимости патента), съ промысловыхъ рыболовныхъ водъ и нѣкоторые другіе. Земскій сборъ съ земель и лѣсовъ, принадлежащихъ на правѣ собственности частнымъ лицамъ, городамъ и пр., взимается въ процентномъ отношеніи къ чистой доходности этихъ земель, со всякаго-же рода предпріятій (фабричныхъ, заводскихъ и торговыхъ)—земскій сборъ взимается въ процентномъ отношеніи къ ихъ цѣнности, принимая въ послѣднемъ случаѣ въ расчетъ только цѣнность самихъ помѣщеній.

Проекты земскихъ раскладокъ составляются на каждый годъ уѣздными и волостными земскими управами, причемъ волостнымъ земствамъ законопроектъ пре-

доставляетъ право взимать для своихъ нуждъ земскіе сборы со всѣхъ недвижимыхъ имуществъ, обложенныхъ уѣзднымъ сборомъ, путемъ процентной надбавки къ послѣднему, которая не можетъ превышать 30% уѣзднаго сбора, но можетъ быть увеличена постановленіемъ уѣзднаго земскаго собранія. Принявъ во вниманіе различную степень напряженности волостного обложенія и наличность у нѣкоторыхъ волостныхъ земствъ чрезвычайныхъ потребностей, не покрываемыхъ обложеніемъ, законопроектъ предусматриваетъ образованіе при уѣздной земской управѣ распределительнаго фонда для выдачи пособій волостнымъ земствамъ; этотъ фондъ образуется изъ $\frac{1}{8}$ волостного земскаго сбора съ промысловыхъ свидѣтельствъ не ниже четвертаго разряда, а также съ земель, содержащихъ полезныя ископаемыя.

Имѣя въ виду необходимость изъять дѣло взысканія земскихъ налоговъ изъ рукъ администраціи и милиціи, перегруженныхъ своими прямыми обязанностями, законопроектъ предполагаетъ учредить должности волостныхъ земскихъ сборщиковъ. Къ обязанностямъ послѣднихъ законопроектъ относитъ пріемъ и взысканіе какъ земскихъ, такъ и казенныхъ сборовъ съ земель, взиманіе страховыхъ платежей и долговъ по ссудамъ и пр. Волостной сборщикъ назначается уѣздной земской управой по соглашенію съ податнымъ инспекторомъ, подчиняясь послѣднему въ своей дѣятельности.

Особымъ раздѣломъ законопроекта устанавливаются также правила составленія волостныхъ земскихъ смѣтъ и раскладокъ.

Въ банкахъ.

Открылъ свою дѣятельность Германокавказскій торговый банкъ. Банкъ помещается въ д. Арамянца по Головинскому проспекту. Банкъ дѣйствуетъ на точномъ основаніи Россійскаго кредитнаго устава и никакими преимуществами или привилегіями не пользуется. Правленіе банка находится въ Тифлисъ, а отдѣленія въ Арменіи и Азербейджанѣ будутъ открываться по соглашенію съ правительствами этихъ странъ и съ разрѣшенія министра финансовъ Грузіи.

Основной капиталъ банка, согласно уставу, равняется 1.000.000 руб., но собранію акціонеровъ разрѣшается увеличить его.

Основной капиталъ образуется путемъ выпуска одной тысячи акцій по нарицательной цѣнѣ въ 1000 рублей.

Одинъ изъ инициаторовъ и главныхъ акціонеровъ банка, баронъ фонъ-Вестернгагенъ, выѣхалъ въ Европу для установленія контакта и приглашенія корреспондентовъ на Украинѣ, на Дону, въ Румыніи, Венгріи и Германіи. Предполагается широко привлечь къ банку германскіе капиталы.

Въ скоромъ времени будутъ открыты отдѣленія банка въ Кутаисъ, Поті, Батумъ, Эривани, Баку, Елизаветполь, а также въ Берлинѣ.

Батумское отдѣленіе Русско-азиатскаго банка, эвакуированное въ свое время въ Кутаисъ, возобновляетъ свою дѣятельность въ Поті, ввиду развитія тамъ оживленной торговли.

Минеральные источники

Подъотдѣломъ минеральныхъ источниковъ Центральной Земельной Управы образовано пять комиссій для приѣмки въ вѣдѣніе Управы ряда минеральныхъ источниковъ на территоріи Республики. Эти комиссіи въ настоящее время заканчиваютъ свою работу. Ими приняты: Кахетинской комиссіей—Ахталскія грязи и Шакрианскіе источники; Горійско-Шорапанской комиссіей—14 источниковъ; Душетской—7, Гурійско-Мингрельской—7 и Кутаисско-Рачинской—всѣ источники Кутаисскаго уѣзда (приѣмка источниковъ Рачинскаго у. отложена до весны). По окончаніи сводки собранныхъ комиссіями данныхъ предполагается выяснить возможность и порядокъ эксплуатаціи всѣхъ источниковъ.

Глауберова соль.

Центральной Земельной Управой приняты въ свое вѣдѣніе, какъ имѣющія крупную народно-хозяйственную цѣнность, два озера съ залежами глауберовой соли—Гарджелись-Млаше-тба (площадью 85 дес.) и Патара-Гарджелись-тба. Эти озера расположены близъ с. Малхазовки, Тифлисскаго уѣзда. Это богатое мѣсторожденіе глауберовой соли, извѣстное подъ именемъ Азамбургскаго, было открыто еще въ 1883 г. Капанадзе, но, несмотря на чрезвычайно богатые залежи глауберовой соли, до сихъ поръ не разрабатывалось. Главной потребительницей соды, являющейся продуктомъ переработки глауберовой соли, служитъ нефтяная промышленность, для потребностей которой сода выписывалась

საქართველოს
ეკონომისტი

ранѣе изъ Россіи. Съ перерывомъ сообщеній подвозъ соды въ Баку изъ Россіи прекратился и Бакинская нефтяная промышленность живетъ въ настоящее время только имѣющимися у нея запасами. Вслѣдствіе этого, Грузинской Республикѣ, весьма богатой залежами глауберовой соли, представляется возможность приобрести громадный рынокъ для сбыта соды. Министерство Финансовъ, которому передано названное мѣсторожденіе глауберовой соли, сдало послѣднее для эксплуатаціи въ арендное содержаніе врачу Ѳ. П. Бурджанадзе и инженеру-технологу И. П. Бурджанадзе, приступившимъ уже къ устройству содового завода.

Уставъ Тифлискаго купеческаго банка.

Министръ финансовъ утвердилъ измѣненіе § 56 устава Тифлискаго купеческаго банка. Согласно новому тексту параграфа, на общихъ собраніяхъ акціонеровъ, имѣющихъ 25 акцій обладаетъ однимъ голосомъ и по одному голосу на каждая слѣдующія 25 акцій, но съ тѣмъ условіемъ, чтобы одинъ держатель акцій не имѣлъ болѣе одной десятой голосовъ собранія.

Увеличеніе основного капитала.

Министръ финансовъ разрѣшилъ акціонерному обществу табачной фабрики „А. Энфанджанецъ“ увеличить основной капиталъ съ 2.400.000 до 4.800.000 рублей путемъ дополнительнаго выпуска акцій. Акціи будутъ выпущены на общемъ основаніи. Держателямъ старыхъ акцій будетъ дано предпочтеніе.

Увеличеніе складочнаго капитала

Тифлисскому купеческому банку разрѣшено увеличить складочный капиталъ на 10 миллионѣвъ рублей путемъ выпуска 40.000 акцій по 250 руб. номинальныхъ. Акціи будутъ выпущены въ 2 приема: въ декабрѣ 1918 года выпускаются 20.000 акцій по цѣнѣ 335 рублей; остальные акціи будутъ выпущены въ 1919 г.

Курсъ боновъ.

Курсъ Закавказскихъ боновъ, упавшій за послѣднее время, очень значительно по сравненію съ николаевскими деньгами, опять начинаетъ повышаться. Нѣсколько дней тому назадъ за 100 руб. бонами давали 30—40 рублей николаевскими. Сейчас же за 100 уже даютъ 50—65 р. николаевскими. Вызвано было временное паденіе курса тѣмъ, что уходящіе турки старались какъ-нибудь сбыть имѣющіеся у нихъ въ большемъ количествѣ бонны и получить взаменъ хоть небольшое количество николаевскихъ денегъ.

1-й Тифлисскій частный ломбардъ.

Министръ финансовъ разрѣшилъ акціонерному обществу „1-го Тифлискаго частнаго ломбарда“ увеличить основной капиталъ съ 500.000 рублей до 1-го миллиона путемъ дополнительнаго выпуска акцій по нарицательной цѣнѣ въ 100, 500 и 1000 рублей.

Торговля и промышленность.

Для выясненія современнаго состоянія фабрично-заводской и мелкой промышленности въ Грузіи, изученія ея по видамъ,

формамъ, отраслямъ и размѣрамъ производства, а также для опредѣленія потребностей промышленныхъ предприятий въ сырьѣ, топливѣ, въ освѣтительныхъ и смазочныхъ матеріалахъ, въ промышленномъ отдѣлѣ м-ва торговли и промышленности будетъ вестись постоянный учетъ этимъ предприятиямъ, для чего отдѣлу необходимо располагать, прежде всего исчерпывающимъ спискомъ существующихъ въ настоящее время на территоріи республики промышленныхъ предприятий всѣхъ группъ производствъ.

Въ виду этого, министерство финансовъ, торговли и промышленности обратилось ко всѣмъ городскимъ самоуправлениямъ, земствамъ, кооперативамъ, горному управленію, союзу фабрикантовъ, совѣту сѣзда марганцепромышленниковъ и пр. съ просьбой препроводить въ ближайшее время самый подробный списокъ промышленныхъ заведеній фабрично-заводскаго характера, а также всѣхъ другихъ заведеній и мастерскихъ (крупныхъ и мелкихъ) независимо отъ числа занятыхъ въ нихъ рабочихъ, съ указаніемъ въ спискахъ наименованія предприятий и рода производства, мѣстонахожденія и названія изготовляемыхъ и вырабатываемыхъ издѣлій и продуктовъ.

Списки должны быть направляемы въ министерство торговли и промышленности по промышленному отдѣлу.

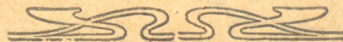
Топливо.

Въ цѣляхъ точнаго учета потребностей Грузіи въ нефтяныхъ продуктахъ, промышленный отдѣлъ м-ва торговли и промы-

шленности обратился съ просьбой, чтобы въ городскихъ и земскимъ учрежденіямъ Грузіи, министерствамъ, союзамъ кооперативовъ, совѣту сѣзда марганцепромышленниковъ, о-ву фабрикантовъ и др. учрежденіямъ и заведеніямъ, потребляющимъ или распределяющимъ нефтяные продукты, прислать свѣдѣнія о потребномъ количествѣ нефтяныхъ продуктовъ въ мѣсяцъ. Въ свѣдѣніяхъ этихъ должны быть указаны: сырая нефть, мазутъ, бѣлая сураханская нефть, бензинъ, керосинъ, смазочныя масла и пр., количество продуктовъ должно быть указано минимальное, не имѣя въ виду образования запасовъ. Въ заключеніе своего обращенія промышленный отдѣлъ предупреждаетъ, что до нормальнаго полученія нефтяныхъ продуктовъ изъ Баку, продукты будутъ распределяться въ зависимости отъ фактическаго ихъ полученія, при условіи удовлетворенія въ первую очередь потребителей водоснабженія, освѣщенія, желѣзныхъ дорогъ, мельницъ и предприятий, оборудованныхъ двигателями внутреннего сгорания.

На Тифлисскомъ рынкѣ.

Въ послѣдніе дни на Тифлисскомъ рынкѣ появилось большое количество мануфактурныхъ и галантерейныхъ товаровъ, которые предлагаются публикѣ подъ названіемъ привезенныхъ изъ Константинополя. Но на этихъ товарахъ ярлычки и пломбы сплошь русскіе. Часть этихъ товаровъ привезена изъ Баку проходящими черезъ Тифлисъ турецкими эшелонами и скуплена за безцѣнокъ спекулянтами.

შ ი ნ ა ა რ ს ი.

ქართულად:

1. საქართველოს რესპუბლიკის ფინანსები. — ალექსეველი.
2. სოფლის ეკონომიური მიმოხილვა. — ი. ირემიშვილი.
3. ახალსენაკ-ზუგდიდის რკინის გზა. — ინჟ. ბ. კიკინაძე.

რუსულად:

4. საფინანსო პოლიტიკის მიზანი. — ე. კოზლოვსკი.
5. ერობის საფინანსო მდგომარეობა. — ბ. უ.
6. სახელმწიფო გადასახადების შემოტანა. — ელისეი კოზლოვსკი.
7. სამუშაო ხელშეკრულების კანონპროექტი. — ვლ. ვ.
8. ფულის კრიზისი გერმანიაში და ავსტრო-უნგრეთში. — პრივ.-დოც. ს. ზაგორსკი.
9. ამიერ-კავკასიის ეკონომიური მნიშვნელობა.
10. ქრონიკა.
საზღვარ-გარეთ.
რუსეთში.
უკრაინაში.
აზერბეიჯანში.
საქართველოში.

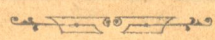
С о д е р ж а н и е.

На грузинскомъ яз.:

1. Финансы Грузинской республики. — Ал. Цевели.
2. Экономическое обозрѣніе деревни. — И. Иремашвили.
3. Новосенако-Зугдидская желѣзная дорога. — Инж. В. Чичинадзе.

На русскомъ яз.:

4. Задачи финансовой политики. — Е. Козловскій.
5. Финансовое положеніе земствъ. — Б. У.
6. Поступленіе государственныхъ доходовъ. — Елисей Козловскій.
7. Къ законопроекту о трудовомъ договорѣ. — Вл. В.
8. Денежный кризисъ въ Германіи и Австро-Венгріи. — Прив.-доц. С. Загорскій.
9. Экономическое значеніе Предкавказья.
10. Хроника.
За-границей.
Въ Россіи.
На Украинѣ.
Въ Азербейджанѣ.
Въ Грузіи.

გიევანს ქართული

თეატრი?

გიევანს ქართული

უნივერსიტეტი?

მამ შეიძინე ქართული ლატარიის ბილეთი.

25 მანეთი ღირს.

ერთმა ვინმემ სომ უნდა მოიგოს?

შეიძლება შენ მოიგო პირველი მოგება

ასი ათასი მანეთი.

მისამართი: გოლოვინის პრ. № 34, ლატარიის განყოფილება.

39.

12.

10/68

ფანი 3 მან.

ცხნა 3 რუ